

DISSERTATIO ACADEMICA
DE
**LIBERTATE
SVFFRAGIORVM
IN COLLEGIIS
PVBLICIS**

QVAM
IN REGIA FRIDERICIANA
PRAESIDE
DN. IVSTO HENNING. BÖHMERO,
ICto

POTENTISS. REGI BORVSS. A CONSIL. INTIM.
ET PROF. IVR. ORDINARIO

AD XI. MAI. clō Io CCXX.

H. L. Q. C.

ERVEDITORVM DISQVISATIONI SVBIICIT

AVTOR

HEINRICVS LVDOVICVS AVEMANN,
GOTHA-THVR.

HALAE MAGDEBVRGICAE,
Typis IO. CHRIST GRVNERI, Academ. Typogr.
Recusa MDCCXXXVIII.

(IC¹)

19

DEPTO. DE ACADÉMICA

LIBRERIA

STEFANO

IN COLLE

PUBLICIS

DE

IN REGIA FEDERIANA

DE

DE. IUSTO HENNING. DOMINERO.

IC

PO. IUSTO HENNING. DOMINERO.

DE. IUSTO HENNING. DOMINERO.

DE. IUSTO HENNING. DOMINERO.

DE. IUSTO HENNING. DOMINERO.

DE. IUSTO HENNING. DOMINERO.

DE. IUSTO HENNING. DOMINERO.

DE. IUSTO HENNING. DOMINERO.

DE. IUSTO HENNING. DOMINERO.

DE. IUSTO HENNING. DOMINERO.

DE. IUSTO HENNING. DOMINERO.

DE. IUSTO HENNING. DOMINERO.

SERENISSIMO PRINCIPI
AC DOMINO,

D O M I N O

FRIDERICO

DVCI SAXONIAE, IVLIAE,
CLIVIAE ET MONTIVM, NEC
NON ANGARIAE, ET WESTPHALIAE,
LANDGRAVIO THVRINGIAE, MAR-
CHIONI MISNIAE, COMITI PRINCIPI
HENNEBERGIAE, COMITI MARCAE
ET RAVENSBERGAE, DYNASTAE
RAVENSTEINII ET TONNAE,
PRINCIPI HEREDI-
TARIO

DOMINO MEO CLEMEN-
TISSIMO

D. D. D.

SEPTENTRIONIS PRINCIPES

AC DOMINUS

DOMINUS

FRIDERICUS

DUCI SAXONIAE, IVLIAE,

CLIVIAE ET MONTIVM, NEC

NON AGGRIAT, ET WESTPHALIAE

LANDGRAVIO, THURINGiae, MAR-

CHIONI MESSIAE, COMITI PRINCIPIS

HEINRICI, COMITI MARCAE

ET RAVENSBURGAE, DYNASTAE

RAVENSBURGAE, TONNAE,

PRINCIPES HEREDI-

TARIO

DOMINO MEO CLEMEN-

TISSIMO

SERENISSIME PRINCEPS

DOMINE CLEMENTISSIME

Ecessitate pariter ac utilitate commendari peregrinationes ad exteros, inter omnes constat, illa quidem, ut non alia de causa fere quam hac ipsa Herois incomparabilis nomen Vlyssi attribuat

):(3

Home.

Homerus, & cultura gentium, vinculum illud humani generis sanctissimum, ea corroboretur magnopere; hac vero procul dubio, ut quis *prudentiam, scientiarum augmentum, cognitionem gentium penitiorum morumque culturam* tot diuersas visitando nationes acquirat. E vetustioribus exemplis Menelai nobis obuium est, qui, cum peragrasset Cyprum, Phœniciam, Aethiopiam, Sidoniam, Lybiam cœterasque regiones, non ingenium tantum acuisse egregie, sed vitam etiam virtutis splendore reddidisse illustriorem, antiqua referunt monumenta. Ecquis enim vnquam negauerit, peragranti-
bus ciuitates bene formatas gubernandi in iis modum, ceremonias, ritus solennes, congregationes publicas, leges pro vnus cuiusque populi statu latus, hinc inde innotescere, e quibus rite
cogni-

cognitis perspectisque vberior in proficiscentes redundat utilitas, maius prudentiæ, duce experientia, accedit incrementum, quod vix sperandum ex libris, in quibus euoluendis magnus, frustraneus tamen sæpe, infumitur labor. Regiones, vrbes, castella, munimenta, ædificia, publica peruestigando, nationes, earumque gestus, sermonem & genium expendendo, agros, fructusque terræ atque horum vbertatem & multa alia considerando ac in earum rerum causas inquirendo *scientiæ humanæ* indies maiorem accedere cumulum, cognouit etiam triginta prischorum Philosophorum ad cultas æque ac barbaras gentes transiens, Plato Pythagoras atque Democritus. *Morum elegantiam*, & quæ exornat Principes imprimis, grauitatem cum humanitate coniunctam, quamuis connatam heroibus,

roibus, illustriorem tamen & magis
conspicuum conspectus & præsens in-
tuitus reddit tot Regum, Principum
aliorumque reipublicæ præsidum, non
nisi ad maiora natorum. Hanc pru-
dentiam admirandam, persona Princi-
pis maxime dignam, in TE, SERE-
NISSIME FRIDERICE, terras
peregrinas earumque atria & collegia
nunc peragrante, radices egisse, femi-
na quoque per Italiam, Pedemon-
tium & Galliam hucusque sparsa diui-
niora, loquuntur publica, quæ ad nos
peruenerunt, acta. Nullum est dubium,
quin TIBI, SERENISSIME PRIN-
CEPS, integrum fuerit, intueri con-
fessus tot tantisque viris illustres, leges
regioni, populo, statui accommoda-
tas cognoscere, & inter alia iustitiæ ad-
ministrationem culturamque, præci-
puum reipublicæ & imperantis decus,
& qui

& qui huc apprime facit, modum suffragia ferendi, libertatem præcipue eorum, perlustrare. Merito itaque Serenissimus Parens omnesque boni in sinu gaudent, se diuino munere nactos fuisse Principem, qui a Patre Patriæ didicit suos AMORE ET PRVDENTIA profequi. Ea vero causa est, quæ me induxit, vt SERENITATI TVÆ primitias studiorum, quibus cum Lipsiæ, tum Halæ Saxonum vltra triennium operam dedi, dissertationem, inquam, *de libertate suffragiorum in collegiis publicis*, penitus dicare & consecrare ausus fuerim in tesseram animi non immemoris gratiæ, qua gloriosissimi TVI maiores, Serenissimus Abauus, Auus & Pater, meos auos & parentem clementissime prosecuti sunt, qui omnes vniuersa sua studia & officia augustæ & serenissimæ domui

TVÆ

TVAE dicata per seculum ferme præstiterunt, mihi que pietatem & venerationem in Serenissimam gentem, TVAMQVE maxime SERENITATEM, penitus implantatam reliquerunt nunquam inter morituram. TIBI, SERENISSIME PRINCEPS, cui me meaque studia confesco, & illud, quod Amelottus de la Houssaie Regi Gallorum Ludouico XIII. in rei veritate & ab omni assentationis specie prorsus alienus, attribuere nullus vereor: Generari & nasci a principibus fortuitum quidem ex mente Taciti; mais être né Prince & le savoir être comme Vous, c'êt de Prince par fortune se faire Prince par soy même; c'êt de Prince à faire devenir Prince fait; c'êt se distinguer autant des autres Princes, qu'ils se distinguent de leurs sujets, c'êt être le non plus outre de la
la

la principauté. Quemadmodum itaque hæc consideratio mihi calcar addidit, animumque confirmavit, ut hoc quicquid est laboris academici, alis TVIS insinuarem, ita spes me tenet certissima, fore ut hoc deuotionis meæ submississimæ documentum gratiosissime suscipias & clementia TVA prosequaris. His annexo pia vota pro totius DOMVS DVCATVS SAXO-GOTHANAE felicitate perenni, ut Numen supremum præcipue PATREM PATRIAE SERENISSIMUM in serenissimæ ducalis domus gaudium & subditorum solatium, una cum SERENISSIMA PRINCIPE, MATRE PATRIAE INDVLGENTISSIMA & progenie serenissima, pulcerrima cohorte heroum diutissime & clementissime feruet, TIBI autem, SERENISSIME PRINCEPS

CEPS HEREDITARIE, idem
 aduersus omnes itineris molestias con-
 cedat quæuis fausta, vt **TE** vna cum
FRATRE SERENISSIMO in Sere-
 nissimorum parentum & Serenissimæ
 Auæ gaudium exquisitissimum, ac
 commune subiectorum ciuium præsi-
 dium aliquando reducem videamus,
 cunctis ornatum virtutibus.

TVAE SERENITATI

Dab. Halæ Magdeburgicæ
 Calend. Maias c^o l^o c^o cxx.

subiectissimus cliens

HEINRICVS LVDOVICVS AVEMANN.

DISSERTATIO IVRIDICA
DE
LIBERTATE SVFFRA-
GIORVM IN COLLEGIIS
PVBLICIS.

§. I.

LIBERTATEM, ser-

Libertatis
æstimatio.

uitutis oppositum, *rem inæstima-*
bilem a D. IVSTINIANO, a CICERO-
NE vero *nomen dulce* ap pellari (a)
nec illis, qui primæ iuris scientiæ
fundamenta posuerunt, ignotum.
Conditorem quoque huius vni-
uersi a primordiis sæculi, eadem

hominem condecoratum a reliquis
animantibus rebusque productis, quippe quæ illius do-
A minio

(a) §. fin. I. Quibus ex causis manumittere non licet. §. 4. I. De do-
nat. L. 106. de R. I. CIC. L. V. in Verrem.

minio subiecit, (b) discretum voluisse constar. Non licet in præsentī inuestigare, vtrum IVSTINIANVS huius rationis rationem in proferenda libertatis deprecatione habuerit, an status ratio aliam ei suppeditarit; neque animus est, libertatem a seculorum initio repetere eiusdemque diuersa genera proferre: sufficit interno quodam testimonio conuictis cum PAVLO libertatis æstimationem *infinitam* existimare. (c)

Descriptiones
variae.

§. II. Quam diuersi a philosophis, MALEBRANCHIO (d), HOBBSIO (e) BVDDEO (f) aliisque formati fuerint libertatis conceptus, intactum relinquo, IVSTINIANI vestigiis insistent, cui libertas facultas est naturalis eius, quod cuique facere libet, nisi, si quid vi aut iure prohibetur. (g) Breuitati vero studens, ea duntaxat, quæ nobis de *libertate suffragiorum* differentibus inseruiunt, adducam.

Denominatio
a Subiecto.

§ III. Videlicet rectius a *subiecto* denominatio libertatis peti, quam ab *obiecto* videtur, sic, vt HOBBSIUS habet, (h) omnino dicendum sit: libertas *euntis*, non *eundi*;

(b) Genes. I. v. 26. & 28.

(c) L. 176. §. 1. d. regal. iur. l. 8. §. fin. rem rut. habit.

(d) De inquirenda veritate L. 1. c. 1. p. 5. Voce, inquit, libertatis nil aliud intelligo, præter vim illam, qua mens impressionem istam versus obiecta nobis arridentia diducere potest, atque hoc pacto efficere, vt inclinationis nostræ naturales versus bonum vniuersale vago quodam & non determinato motu antea tendentes, singulari cuiuspiam obiecto defixæ adhæreant.

(e) Leuiathan c. 21. p. 104. ita ait: Libertas significat proprie absentiam impedimentorum motus externorum.

(f) Philosoph. pract. 11. c. 2. §. 7. Libertas est qualitas moralis actiua, per quam quis agere aut omittere potest ex suo nutu & arbitrio, eaque ratione opponitur obligationi.

(g) §. 1. I. de iur. personar.

(h) Leuiathan. c. 21. p. 104. Equidem ius ciuile etiam rebus libertatem applicat, vt notissimum, & ius canonicum libertatem ecclesiis eorumque rebus tribuit. Enimuero etiam hæc rerum libertas hominum gratia vindicatur rebusque imponitur, vt pro ea possessores magis, quam pro auis & focis litigent.

eundi; via proprie non est libera, viator vero libere in eadem progreditur; idem: donum liberum *datoris libertatem* indigitat; & ita quoque de ceteris rebus, de quibus *libertas* prædicari solet, iudicandum.

§. IV. Sic itaque homo est, cui antea, vi implanta-
tæ a Numine propensionis, *libertatis studium* attribuimus, quæ actionibus externis proditur. Vnde libertas alia est, quæ in *actibus corporalibus* se se exerit: alia, quæ *internas mentis operationes* comitatur. Illa dicitur, cum id, quod mente proposui atque decreui, per actus externos corporis pro lubitu exercere, aut actus extraneos admittere vel prohibere eosdem libere possum. Hæc vnamquamque mentis operationem concernit, cum animus non minus libertatem in intelligendo, iudicando, ratiocinando & cogitando efflagitet, quam corpus coactionem, seruitutem, vim denique omnem externam respuit. Sunt quidem, qui libertatem *voluntati* tribuunt, autumantes, eam hac ratione ab *intellectu* discerni, quod *necessitas* operationibus intellectus magis insit. Enimvero nec hæc philosophia satis, meo quidem iudicio, cohæret. Hoc certum est, voluntatem non posse non bona appetere & fugere mala; nec obstat, interdum voluntatem plane quiescere, vel ex duobus bonis maius eligere, respuere minus: mauult enim conseruare, quo iam iam gaudet, bonum, quam noui acquisitione illius iacturam facere; nec fit hoc, nisi antecedente *comparatione* & *diuidicatione* intellectus, qui forsan alterum alteri bonorum obesse ratiocinatus est. Ex hisce patescit, voluntatem magis cogi, & suo modo, positis omnibus requisitis, ex quadam interna necessitate coactiua operari, sicut prima mentis facultas, quæ dicitur *intellectus*, quatenus a *voluntate* impellitur, ei nonnunquam seruit, nec hoc respectu libera est. Nec contrarius mihi met ipsi videor, dum libertatem mentis vindicans, iugum cuiusdam *necessitatis* fa-

Quod est homo.

Hinc diuiditur libertas in mentalem s. immanentem & transeuntem.

cultatibus impositum contendo; necessitas enim hæc libertatem non prorsus tollit, vt potius in vna eademque actione consistere possint egregie, cum omnes actiones suas habeant causas, (i) quæ ad agendum impulere, & vtraque facultas diuerso respectu *libera* & *serua* dici queat. *Spontaneitatem* hinc a *libertate* discretam cognosces euidentius, cum homo nulla *necessitate absoluta* interna ad agendum determinetur, sed suæ actionis auctor sit ipse ex sua voluntate. (k)

libertas
transiens.

§. V. Præterea vero illius ratio habenda, circa quam mentis operationes seu cogitationes versantur, quaque homo verum inuenire, inuentum tueri, & ab oppositi deceptionibus sibi satis cauere valet. Non semper tamen consultum integrumque est, cognitam veritatem cum aliis communicare libere, quippe quæ odium sæpe parit, quod homines metuentes, ii præsertim, quibus de republica consultandum est, libertatis, veritatis, humanitatis denique iacturam faciunt. (l) Adduxit me huius rei pensatio

(i) HOBBS: *Leuiath. c. 21. p. 105.*

(k) Vid. III. DN. THOMAS. *in fundam. iur. nat. L. 1. c. 1. §. 68.* vbi ita: *simul vero patet, spontaneum & liberum toto cælo differre. Spontanea enim actio est, quæ a voluntate est imperata, adeoque voluntati seruit, dicitur vero libera eo respectu, quo ipsa voluntas.*

(l) Quin etiam nonnunquam *libertas sentiendi* nimium extenditur, vt in vitium cadat, & tales sententias humano generi obtrudat, quæ ei non possunt non esse perniciosæ & nociuæ, quam defendere conatus est Anglus ANTONIVS COLLINVS in tractatu in linguam Gallicam verso: *Discours sur la liberté de penser*, castigatus ex merito ab eruditis vt tradit DN. BVDDEVS *de atheismo p. 199.* Eius sententiam quoque sub examen reuocauit auctor tractatus, quem inscribit: *Le parti le plus sur, ou la vérité reconnuë en deux propositions.*

tio eo, vt non male collocatam existimauerim operam, si libertatem *in genere* primum, dein quoque *in specie*, quatenus *in sentiendo libere* & sententiam libere mente conceptam in collegiis dicaſteriisque proferendo, conſpicienda eſt, euoluerem. Et cum hæc in vita communi, tum maxime vero in conſeſſu publico ſit neceſſaria & vtilis, (m) non abs re erit, diſſerere de *libertate in Collegiis*, qua, qui iis ex officio interſunt, in *dicenda ſententia* vti debent, vna cum cautelis ac remediis aduerſus ea, quæ obſtant, curatius enucleandis.

§. VI. Collegium hic non quoduis intelligimus, Descriptio
Collegii. ſed illud inprimis, quod denotat *conſeſſum virorum iurium peritorum iuſtitieque deditorum, a maiestate conſtitutum, vt communi conſilio reipublicæ negotia ſecundum præſcriptam normam iuſte & æque curarent, ſuum cuique tribuentes.* Quo grauior autem eſt iuris dicendi & de rebus publicis ſtatuendi poteſtas, eo maiori cura ſollicitus eſt Princeps, cum in tribuenda ea digniſſimis, tum in ordine, eam exequendi. Cui, qui aſſidet, præditus ſit neceſſe eſt iudicio, memoria, mente ad veritatis iuſtitieque ſtudium

A 3

pro-

(m) Hanc libertatem in ſenatu ſententiam dicendi, olim ſub Cæſaribus Tyrannis ſepultam, ſub Traiano vero reſtitutam, laudat vt vtilem & reipubl. ſalutarem PLINIVS II. *in panegy. Traian. c. 76.* Interrogauit quiſque quomodo placuit, diſſentire, diſcedere & copiam iudicii ſui reipubl. facere tutum fuit. Conſulti omnes atque etiam dinumerati ſumus, vicitque ſententia non prior, ſed melior. At quiſ antea loqui, qui hiſcere audebat, præter miſeros illos, qui primi interrogabantur? ceteri quidem defixi & attoniti ipſam illam mutam & ſedentariam aſſentiendi neceſſitatem quo cum dolore animi quo cum totius corporis horrore perpetiebantur? Vnus ſolus cenſebat, quod ſequerentur omnes, & omnes improbarent, inprimis ipſe qui cenſuerat. IDEM cap. 93 nullum periculum, nullus ex principe metus conſulares animos debilitat & frangit; nihil inuitis audiendum, nihil coactis decernendum erit.

procliui, religiosa. Numinis cognitione, bonis artibus, iuris & iustitiæ naturalis pariter ac civilis scientia imbuta, experientia iurisque vsu edocta, affectuum, ne in pruritus abeant, rectrice, a studio plura habendi prorsus aliena, patiente factorum qualium qualium, (n) quemadmodum & Principi & reipublicæ interest, ad munera publica & iurisdictionalia vocasse integros corporis valetudine, (quod ab Hebræis quoque obseruatum dicit Cunnæus (o),) ad iustum ætatem prouectos, prudentes &c. bonis fortunæ omnibus non prorsus destitutos. Experientia teste constat, suppleri non raro dignitatis & meritorum defectum nummorum copia, quibus oculos corrumpi manusque deaurari videas, quorum auctoritate & consilio munera conferuntur; hinc non mirum, si iustitiam auro argentoque vendant. (p) A quo abhorrent, qui rectiora sequuntur. Eiusmodi instructus Princeps collegio, leges statuti conuenientes statuit, ut quisque, quid sui officii sit, sciat, nec tumultuaria, peruersa, cerebri- naque methodo ius, quod dicere debet, dilaceret. Pro causarum diuersitate diuersa collegia stabiliuntur, a maiestate radiis maiestaticis collustrantur, quibus authoritas tantis viris necessaria confertur, collata, ne vilibus nimis subsidiis eorum ordo vilescat, præmunitur.

§. VII.

(n) Optime boni iudicis officium depingit CICERO pro A. Cluent. & est sapientis iudicis, meminisse se hominem, cogitare, tantum sibi a populo Rom. permissum, quantum commissum & creditum sit, & non solum sibi potestatem datam, verum etiam fidem habitam esse meminisse, posse, quem oderit, absolueret, quem non oderit, condemnare, & semper non, quod ipse velit, sed quid lex & religio cogat, cogitare. De qualitatibus iudicium Græcorum necessariis agit plenius PFEIFFER L. 11. antiquit. Græc. c. 33.

(o) De Republica Hebræor. c. 1.

(p) Vendit Alexander Sacramenta, Altaria, Christum, Emerat ille prius, vendere iure potest.

§. VII. Cæterum collegii appellatio per se est generalior, nam a *colligendo* collegii nomen prognatum est, ut esset *collectio hominum* multorum in vnam quasi personam. LAVTERBACHO persona *mystica*, ab aliis *composita* dicta. A quo vero tempore primordia eius repetenda sint, non satis liquet. Ab utilitate & necessitate ineundæ societatis credimus homines compulso, qui coirent ad communem utilitatem, quod solitaria vita statum illum Hobbesianum necessario secum traheret, quam extra societatem aut plane non, aut non satis commode consequi possunt. Babylones turrim extructuri, ad hoc studium se inuicem cohortabantur: *Agedum, formemus lateres.* (q) Similiter in scientiis atque artibus perquirendis plurimi coire & communi meditatione circa ista occupati veritatem & certitudinem inuestigare. Ægyptiorum sapientia(r), Thebarum astronomia & philosophia(s), Eumolpidarum indagata naturæ arcana(t), Samothracum(u), Brachmanum apud Indos(x) Pythagoræorum apud Græcos(y), Druidum inter Germanos(z) scientia eiusmodi debetur eruditorum societatibus, quas etiam Europæi hodie florere iubent. (a) Imprimis vero hic notanda est illa
coe-

Origo Collegiorum.

(q) Genes. X. v. 1.

(r) MICH. MEIERVS in tr. *Apologetico pro fratribus Rosæ crucis* c. 5.

(s) CLEM. ALEXANDRINVS *Strom.* L. VI.

(t) SENECA *natur. quæstion.* L. VII. c. 31. CLEM. ALEX *Strom.* L. V. MARSHAM *Can. Chron. Ægypt.* 259.

(u) DIOD. SICVLVS L. V.

(x) PHILOSTRATVS *in vita Apollonii Thyanei.*

(y) IAMBLICHIVS *de vita Pythagoræ.*

(z) POSTELLVS *de Etrur. origine* p. 233.

(a) Sunt quoque Medicorum collegia, ad quæ in causis ad medicinam spectantibus confugimus, ubi de sanitate & morbo hominum, de vulneribus eorumque lethalitate consultatur, ne incerta

coëundi ratio, qua humanum genus in *corpus ciuile* h. e. in imperantes & parentes diuisum, in quo, cum hi priuata auctoritate non potuissent ab iniuria maleuolorum tuti esse eamque repellere, imperans vero tantæ multitudini non sufficiens esset, hic plures, qui suo nomine ius tribuerent, & poenam in prauos exercerent, in societatem regiminis & quasi in subsidium, per quos publica salus explicaretur & custodiretur, adsciuit. Accessit quorundam malitia, diuerso modo causas dubias reddentium, vt vix factum, prout est, vix quoque iuris ad id applicatio appareret perspicua. Plurimum igitur oculos plus videre, quam oculum experientia testatur. (b) Mox tot millia hominum audienti iustitiamque iis administranti onerosum id

ta medicamina a medicastis, empiricis, erroneis, circumforaneis, agyrtis, circulatoribus, impostoribus recipere necessum habeamus, iuxta illud: Recipe, nescio quid; & sanibatur, nescio quando. NEVIZAN: in *Sylu. nupt. L. un. n. 177.*

- (b) Laudabili hinc in causis reipublicæ salutem concernentibus consuetudine, pactis quoque & transactionibus receptum videmus, vt status prouinciales Land: Stände in consultationem adhibeantur, quod B. FRANZKIVS in *præfat. resolut. præct. ad ordines ducatus Saxo-Gothani* scribens, collaudat: *Quam laudabili instituto illustr. Princeps noster curas suas in omnibus causis reipublicæ statum concernentibus vobiscum quasi partiatur, vos non latet. Cuius quidem hunc fructum habuimus, vt inter tot, & tantas funestissimi belli calamitates & mira Dei bonitate feliciter eluctati simus. Communicatione enim huiusmodi consiliorum facta, vos & caeteri prouinciales tanto promptiores fuistis ad exequendum ea, quæ tanquam medicina quadam præsentis malo applicari visa sunt. Ad exemplum Imperatorum Theodosii & Valentiani: Scitote, inquit, L. 8. C. de LL. Patres conscripti, non aliter in posterum legem a nostra Clementia promulgandam, nisi supra dicta forma fuerit obseruata. Bene enim cognoscimus, quod cum vestro consilio fuerit ordinatum, id ad certitudinem nostri imperii & ad nostram gloriam redundare.*

id nimis, suasu Iethro iudice ordinavit, ut populum per partes iudicarent. (c)

§. VIII. Postquam tractu temporis expolita & in melius efformata est Iudæorum respublica, tribus collegiis seu domibus iudiciorum, maxime notatu dignis, instructa fuit. Synedrium magnum LXXI. viris constabat, ac de rebus gravissimis, Propheta, integra tribu, constituendo Rege, & de bello sententias ferebat. Synedrium paruum collectum ex XXIII. iudicibus, ad quod & causæ capitales spectabant. Postremum iudicium III. iudicibus commissum, causas minores, pecuniarias in primis, tractabat. (d)

Constitutio
Collegiorum
apud Iudæos.

§. IX. Apud Græcos in primis celebris fuit Areopagus a Solone constitutus, cuius iudices ἀδιάδοχοι (perennes) civilia & criminalia tractabant, (e) & in summa apud omnes veneratione erant. (f) In constituendis & creandis magistratibus eo maior cura adhibebatur, quo graviora negotia iis, qui hisce collegiis affidebant, munia conferuntur, de qua materia Græcarum antiquitatum scriptores agunt plenius. (g)

Apud Græcos.

§. X. Romani quoque conveniebant sæpius in comitiis vota collecturi a pluralitate valida, cum in creandis magistratibus, tum in ferenda lege, & in iudicio semel constituto rite conservando, quibus siue *curiatis* siue *centuriatis* habendis loci assignabantur diuersi: illis quidem

Apud Romanos.

B

fo-

(c) *Exod. XVIII. v. 26.*

(d) IO. CHR. WAGENSELII *Sota s. tr. de Vxore Hebræa C. 1. §. 3.*
SELDENVS *de Synedriis.*

(e) GVIL. POSTELLVS *de Republ. Athen. c. III.*

(f) CICERO *l. 1. ad Att. ep. 14. Romæ res sic se habent. Senatus ἀπειρος πάρος. Nihil constantius, nihil seuerius, nihil fortius? Iudicium horum seueritas incorrupta tam celebris fuit, ut in proverbium abierit; Areopagita tristior vel taciturnior.* PFEIFFER *I. II. antiquitat. Græc. c. 30. p. 275.*

(g) Vid. PFEIFFER. *loc. cit. L. II. c. 6. seq.*

forum, his vero *campus Martius*. Vnde est, quod apud Romanos deprehendas Consules, Censores, Prætores, Ædiles, Curiles, Cereales, Tribunos plebis, Quæstores capitales, Urbanos seu Ærarios & militares, prouinciæ præsidēs, Proconsules & Pro-Prætores(h), qui suis vel iudiciis vel collegiis ordinatis instructi erant. Aliorum plurium populorum collegia & iudicia, cum scopo non conueniat, res historicas *plene* recensere, enarrare supersedeo.

Collegiorum
caput Prin-
ceps.

§. XI. Tam probata atque accepta dein omnibus fere gentibus ad nostra vsque tempora fuit laudata veritatem & iustitiam inueniendi & applicandi ratio, vt nullum magni momenti negotium expediri posse putarent feliciter, quam si ad conuocatos & constitutos peritiores rem pertulissent. (i) Merito itaque quilibet imperans, quo ordine & legitime cuncta expediantur, & ne forsan rei publicæ administratio detrimentum publicum capiat, curare debet, vt eiusmodi collegia, in quibus fit de publicis rebus consultatio, sua authoritate condantur, sua authoritate conseruentur, & suo denique nutu expirent. (k)

Descriptio,
suffragii.

§. XII. Fit autem consultatio per *collectionem suffragii*, quod est *expositio mentis per signa clara & perspicua de causa in collegium deducta, vt veritas, in veritate iustitia, & in iustitia salus publica promoueatur*. Hunc in finem res controuersa factaque exponenda, vna cum circumstantiis quibusuis, examini curatori subiicienda sunt; antequam votum rogetur, exprimatur, colligatur, vt tandem

(h) Vid. plura apud PETR. IOS. CANTELIVM *de Republica Romana* P. II. *diff. 1. & 2.*

(i) Hæc fuit ANTONII Imperatoris sapientissima sententia, *æquius est, aientis, vt ego tot & talium amicorum consilium sequar, quam vt tot & tales amici meam vnius voluntatem sequantur.*

(k) Idem iuris est de aliis collegiis, veluti sanitatis, vt vocant arg. *L. 1. de decret. ab ord. faciend. &c.*

dem decisum inde ferri possit idoneum. Si enim omnes idem sentiunt, res expedita est, (I) & vera hæc audit concordia; datur & *fiçta*; vbi si inter se dissentiant, maior pars vincere debet. Hoc consuetudinis ratio suadet; mores tot populorum laudant; (m) clarissimorum iure consultorum assensus approbat; (n) canones statuunt; (o) & vt breuiter dicam, non tantum GROTII *præsumta voluntas* coeuntium in tale collegium iubet, (p) sed & præsumtio veritatis firmiter militat pro sententia, cui plures subscribunt. (q) Denique necessitas terminandi causas (quod vix obtineri posset, pari existente omnium iure & militante pro singulis veritatis opinione, si ponderarentur (r) non numerarentur sententiæ) pluralitati votorum prærogatiuam addit. Multitudo quidem errantium non parit patrociniū errori, id quod pater eloquentiæ obseruat

B 2

opti-

(l) Fieri hoc potest, quamuis rarius, si suffragantes, sepositis prauorum motuum stimulis, reipublicæ salutem intuentur tantum, teste LYNCKERO *Resp.* 57. §. 22. ita vbi: *Wiewohl auch, wenn die Gemüther, wie es billig seyn soll, einzig auf das gemeine Wesen richten und selbigen ihre affecten ledlich resigniren, die paritas votorum sich langsam zuträgt.*

(m) CONRING. *diff. de comitiis* §. 4. GOLDAST. in *Reichs Handlungen* p. 1. f. 233.

(n) *L. 19. ad municip. l. 39. §. 1. de re iud. L. 160. §. 1. de R. I.*

(o) *C. 1. X. de his, quæ fiunt a mai. part. capit.*

(p) *De iure belli & pacis L. II. c. V. §. 17.*

(q) PLINIUS in *paneg.* *Melius, inquit, omnibus, quam singulis creditur: Singuli enim decipere & decipi possunt, nemo autem omnes, neminem omnes fefellere.*

(r) Vnde vix est, vt applicari possit patrum antiquorum & pontificum doctrina, qua præter suffragia maiora, etiam respiciendum esse iubent ad id, an eadem *saniora* sint, quod tamen in hoc rerum corrupto statu diiudicari nequit, sed semper decisa effectu carerent.

optime (s): *Multitudo mehercule! non addit prudentiæ, sed armat potius præcipitantiam temeritatis. Annon solus Appius Claudius, quatumvis senex & oculis captus, rempublicam nutantem consilio restituit, tum iam iam in Pyrrhum inclinatum recumberet, deditionem moliente tam senatu, quam uniuerso populo?* Neque valorem plurima vota per fraudem & malitiam exorta obtinent apud bonum Principem; ast cum non temere iudicasse censendus sit, cuius fides, industria & probitas electa, quique, vt publicis negotiis interesset, publica autoritate constitutus est, tam diu in suffragio ferendo optime & ex fide egisse præsumitur, donec euidentissime probetur contrarium, adeoque pluralitas votorum in dubio semper attendenda est. (t) Ceterum vbi in solidum ius agendi singuli habent, vel vbi singulorum interesse versatur, nec vnus votum contrarium alteri nocere valet. Sic in Belgio foederato, in Heluetia, intuitu causarum belli, pacis, foederato, &c. inter protestantes & catholicos in diæta imperii intuitu religionis votorum vniuersitas requiritur, (u) aut certe modus

(s) CICERO *Philipp. I.*

(t) De quo Imperatoris Matthiæ in comitiis Ratisbon. decretum *de An. clō 100xiii.* &c. indem der Natur, aller Völcker Recht, der güldnen Bull, denen Reichs-Constitutionibus und dem Herkommen gemäß, daß in dergleichen Berathschlagungen die maiora die wenigere an sich ziehen &c. Sic in Gallia arresto Parisiensi XII. *Iul. clō CCCCLXXX.* iudicatum fuisse testatur IOAN. PAPO-
NIVS in *corp. iur. Franc. L. III. tit. 6. n. 26.* quod e X. Consiliariis VII. pro terminanda lite opinari debeant, vt arrestum obtinere possit.

(u) Iuxta pac. relig. An. clō 10 LV. confirmata An. clō 10 LXVI. ad quam director Austriacus in diæta imperii An. clō 10 LXXXVIII. prouocauit: was die Gewissen beträffe, dieselben Sachen wären bey dem Religions-Frieden zulassen. Vid. CASP. KLOKII *Tr. de contrib. c. 5.*

dus excogitandus, quo in diuersam transeuntes sententiam tandem in concordiam reducantur. Euenit quoque non raro, vt paria vota existant, quo decisum, ex pluralitate seu maioriata coeteroquin proueniens, suspenditur; qua medela vero huic moræ occurrendum, nostri non est instituti exponere. (x) Paucis tandem moneo, causæ non raro tribui fauorem peculiarem, qui, votis in duas partes aequales diuulsis, alteri harum pondus addit, & prærogatiuam. Sic in dubio reus potius absoluendus, quam condemnandus, (y) quod fabula de Oreste & calculo Mineruæ (z) illustrat. (a) Sic etiam præualet sententia pro matrimonio, pro dote, pro testamento, pro libertate, aut pietate, contra eam, quæ hisce præiudicat. (b) Denique tertii interdum accessu ad partem iudicantium, aut votorum reiteratione maioritas obtinetur, aut quandoque sorti res committitur. (c)

§. XIII. Antequam ad reliqua pergā, iuuabit paucis referre diuersimodos inter gentes diuersas, easque præstantiores suffragii ferendi ritus, & quo libertas votorum multis probatissima patescit, & præterea aut spernendum accedit de libertate suffragandi sententiae firmamentum. Hisce quidem sollemnibus carere poterat respublica ecclesiastica Iudaica, pectorali insigni clara, quo ornabatur sacerdos summus, & ex quo responsa nunquam in dubium vocanda, vt quidem ethnicorum oracula fallacia & fraudulen-

Ritus variarum gentium

1) Hebræorum ante captiuitatem Babyl.

B 3

(x) Videtamen CASP. KLOKII *tr. cit. loc.*

(y) *L. 125. de reg. iur.*

(z) Vid. BOECLERI *diff. de calculo Mineruæ.*

(a) Apud EVRIPIDEM in *Oresto & Electro* it. apud AESCHYLVM in *Furiis.*

(b) *L. 24. de manumiss. L. 38. de re iud.*

(c) Vid. DN. WILDVOGEL *de iudic. fortuna.*

dulenta pronunciandi ratio, (d) dabantur, quamuis modus eius nondum satis detectus sit. (e)

Post captiuitatem Babyl.

§. XIV. Ex eo vero tempore, quo tota Iudaica natio Babylonem captiua ducta, Regibusque orbata, res Iudaicae paulo aliter efformatae sunt; institutum enim postea legimus *synedrium magnum* Hierosolymitanum, quum gens restituta fuerit in libertatem pristinam. In hoc qui modus suffragia ferendi fuerit obseruatus, sat abunde scriptores antiquitatum Iudaicarum explicuerunt. (f)

2) Græcorum,

§. XV. Græcorum & quidem Atheniensium suffragia ferendi modus in elegendis magistratibus per *manuum extensionem* seu *χεροτομία* explicabatur. (g) In Areopago
ius

(d) Fallacias hasce in pronunciandis oraculis commissas erudite & egregie detexit ANTONIVS van DALE de *oraculis veterum Ethnicorum*.

(e) Multa de hoc pectorali eiusque ratione speciali erudite congeffit IOA. SPENCER de *LL. Hebraeor. rit. L. III. c. 2. diff. 1.* Sed multa postulata suggerit, quæ adhuc dubia multisque difficultatibus obnoxia sunt.

(f) Ante omnia fas nemini erat, cum e Synedrio exiisset, de suffragiis collegiorum aut suo verba facere sub quadam *infamiae* poena; nec si dissidium fuisset, nomina siue damnantium siue absoluentium memorabantur. Sed a synedrio rem esse peractam asseriebant, teste SELDENO de *Synedriis L. II. c. 13.* In causis *ciuilibus* vnice pars maior præponderabat, siue ad absoluendum siue ad condemnandum: in *criminalibus*, tanquam grauioribus, vt maior pars binis alteram superaret necesse erat, *eod. obseruante L. II. c. 12. in f.* Exempla huius Synedrii cum suffragiis, tum in historia Christi, tum Apostolorum in Sacris extant, de quibus vid. *Matth. XXVI. v. 65. 66. Marci XIV. 64 Actor. IV. & V.* vbi simul de libertate, qua vsus est Gamaliel in suffragio ferendo pro Apostolis egregium occurrit vestigium, quæ tam felicissime ei cessit, vt omnes in suam traheret sententiam.

(g) SELDENVS de *Synedr. lib. I. c. 14. & lib. II. c. 7.* vbi simul etiam ex sacris ostendit, tam vsitatam postea vocem *χεροτομία* fuisse, vt ea simplicem denotarent creationem siue suffragiorum ratione. Conf. PFEIFFER *lib. II. antiq. graec. c. 35.*

ius administraturi noctu & silentio conuenere tabulares. que edidere sententias. Per conchas, per calculos (h) per globulos æneos (apud Venetos etiam hodiernum vſitatos, quamuis linteos) per testas aut folia in ὀστρακοφo-ρία (i) per fabas, quid iustum sibi videretur, expreſſerunt. Calculis, perforato altero, altero solido (k) vel etiam æneo aut ligneo de reo aut ſoluendo aut damnando ſenten- tiam dicere, coniectis illis in urnas duas, quarum altera ὁ ἔμπροσθεν (anterior) κύριος (rata) θανάτης mortis, altera ὁ ὀπίσσω (poſterior) ἄκυρος (irrita) ἐλεός (miſericordiæ) dicta. (l) Hinc Ouidius cecinit: (m)

Mos erat antiquis, niueis atrisque lapillis

His damnare reum, illis absolvere culpa.

Dissentientes Macedones, cum bella gererent, hastis scu- ta quatientes diſſenſum indicasse apud CVRTIVM legi- mus.

§. XVI. Romana gens in comitiis ſuffragia ferre con- ſueta ſolem nibus ac moribus peculiaribus vſa eſt. Voce ^{3) Romano-} ^{rum.} primum ſuffragia dabant; (n) dein tabellis in magiſtratibus creandis, (o) legibus condendis, iudiciis habendis. In iſtis

(h) De ſuffragiis per calculos latis vid. PFEIFFER *L. II. antiq. Græc.* c. 29. & 30. Hinc nata locutio: *Adiicere calculum ſuum* apud PLINIVM *L. I. Ep. 2.* Atque hæc erat occultorum ſuffragiorum ratio. Ipſum *decretum* latis per *calculum* ſuffragiis factum CICERO paſſim *Pſepbisma* vocat, quod ψῆφοι ſint calculi.

(i) Vid. IOAN. ER. GERHARDI *diſſ. de Oſtraciſmo Athen. c. II. §. 11.* & quos allegat PLVTARCHVS in *Ariſtide.* CLAPMAR. *de ar- can. rerump.* MEVRSIVS *de regno Athen. L. II. c. 20.*

(k) GVIL. POSTELLVS *de republ. Athen. L. II. c. 3.*

(l) POSTELLVS *de republ. Athen. c. 12.* PFEIFFER *lib. II. antiq. gr. c. 30.*

(m) *Metamorphos. L. XV. fab. 1.* Scholiaſtes *Ariſtoph. in Veſpaſ.*

(n) De formulis & ſolem nibus populi Romani verbis vid. BARNABAS BRISSONIVS *Lib. II. ONVPHRIVS PANVINIVS de ciuit. Rom.* c. 53. NIC. GRACHIUS *de Comit. Rom. L. I.*

(o) NIC. GRACHIUS *loc. cit.*

istis tot tabellæ, quot candidati, quorum nomina vel primis saltem literis inscripta iis, cuilibet ex populo datæ, ut quem quisque magistratu gerendo dignum existimaret, illius nomen in cistam poneret; vicit dein, cuius nomen numero alios vicit, & renunciatus est populo. In illis duæ tabellæ literas, V. R. & A. exhibentes, voluntatem populi aut approbantem VITI ROGATVM aut ANTIQVANTEM expressere. (p) In his, hoc est iudiciis habendis, aut absoluerunt A., aut C. condemnarunt, aut N. L. *non liquere* per tabellas, in quibus hæ notæ erant scriptæ, (q) asseruerunt (r). Centuriatis quidem comitiis, a SERVIO TULLIO rege institutis locus in campo Martio dicatus, (s) in quo ad suffragium vocati per præcones, solemnibus ante sacris peractis, iubente magistratu: ITE IN SUFFRAGIVM BENE IUVANTIBVS DIIS, in centurias (t) discedebant, nisi tribunitia potestas, verbo VETO, intercedendo comitia prohiberet (u). Vocati dein, prior classis *prærogativa* dicta, (x) ad *ouilia* seu *septa*, in quibus comitia ad creandos magistratus habebantur, accedebat (y) Ingressuris angustior

(p) ROSINVS *de antiquit. Rom. L. VIII. c. 2.*

(q) Liberum erat iudicibus, quam vellent ex illis tribus in urnam conicere, sine ullo invidiæ metu; erat enim in occultum suffragium, ut nesciretur, fauissetne, an nocuisset reo: ita tutum, ut abesset suspicio ambitus aut corruptelæ. PETISCVS *in lexico antiq. Rom. voc. tabella.*

(r) NIC. GRACHIUS *loc. cit.*

(s) ALEX. AB ALEXANDRO *Genial. Dier. L. IV. c. 3.*

(t) Neque enim ratio suffragiorum ex singulis hominibus iniebatur, sed ex singulis centuriis, ut, quod plures centuriæ populi sciuisent, id ratum esset vid. GRAVINA *de orig. iur. ciu. L. I. c. 28.*

(u) BARNAB. BRISSONIVS *Lib. II. LIVIVS Lib. V.*

(x) ASCON. PAEDIANI *verba explicata a CICERONE in diuinatione*

(y) LIVIVS *3. Decad. lib. V.*

ri ponte, iuxta legem Marii, ne forte turbaretur libera suffragendi voluntas interuentione aliorum & supplicationibus, a diribitore tabellæ antea recensitæ, pro ratione comitiorum exhibebantur (z), vt, quam vellent in cistam, *situla* dictam, a rogatoribus propositam, mitterent (a). Descripta dein educta suffragia, vt de pluralitate eorum constaret. Si paria vtrinque illius Centuriæ suffragia, non renunciabantur. Curiata suffragia cum præcedentibus ferme iisdem solennitatibus, sed absque vlla verarum partium populi distinctione ferebantur (b). Locus intra pomerium his comitiis sancitus in foro *Comitium* dictus. Suffragia ferebant, quo fors eo vocabat ordine (c). *Tributa* a *tribubus* nuncupata non consulto magistratu, non adhibitis vel Sacerdotibus vel auguribus habebantur. (d) *Vices rogatoris* tribus conuocans sustinebat. Vnius tribus vnum erat suffragium; singulorum vota *puncta* dicta (e). Cæterum trita ista phrasis, *in sententiam alicuius ire*, Romanis Senatoribus iisque nouiter electis, originem debet, quippe quibus in sententiam, quam Princeps in Senatu dixisset, ire oportebat. Mos erat inter Senatores, *Scutum* pangentes, aut *conquisitis singulorum*

C sen-

(z) GRACHIUS *cit. loc.*

(a) ONVPHRIUS PANVINIUS *de ciuit. Rom. c. 52.*

(b) GRACHIUS *loc. cit. L. III.*

(c) Apud Siracusanos in Senatu paulo aliter suffragiorum ratio instituta, quam refert CICERO *L. IIII. in Verrem: Mos est Siracusis, si qua de re ad Senatum referatur, dicat sententiam qui velit, nominatim nemo rogatur, & tamen, vt quisque honore & ætate antecedit, ita primus solet sua sponte dicere, idque a cæteris ei conceditur, sed si quando tacent omnes, tunc sortito coguntur dicere.*

(d) DIONYS. HALICARNAS. *Antiquit. Rom. L. VIII.*

(e) MANVTIVS *de Comitiis Romanor.* Huc pertinet illud HORATII: *Omne tulit punctum, qui miscuit utile dulci.*

sententiis aut per discessionem pedibus in partem & sententiam alicuius ire atque discedere. (f)

4. Germanorum antiquorum.

§. XVII. Germani, rudis olim licet gens, frequentes ad consilium communi studio capeffendum confluebant, quamvis cunctatione alter & tertius dies absumetur. Armati egere, imposito per sacerdotem silentio: *Rex aut Princeps prout ætas cuique, prout nobilitas, prout decus bellorum, prout facundia est, audiuntur. Si displicuit sententia, fremitu adspernantur; sin placuit, frameas concutiunt, honoratissimum assensus genus est, armis laudare. Eliguntur in his consiliis & Principes, qui iura per pagos vicosque reddunt. Centeni singulis ex plebe comites, consilium simul & auctoritas adsunt. (g) Lex Alemannorum prisca idem sanxit: Conuentus autem secundum consuetudinem aliquam fiat*
in

(f) ALEX. AB ALEX. *Genial. Dier. L. III. c. 31.* Desumpta est hæc loquendi ratio ex formula Præconis ita clamantis: *Qui hoc censetis, illuc transite qui alia omnia, in hanc partem.* BRISSON. *de form. & solemnibus pop. Rom. verb. L. II. p. 183. seq.* Cæterum sub republica libera rogatio a Consule in senatu fiebat. Post eam dicebant stantes sententiam *ea libertate*, ut non modo sermones interponere possent alienos, sed novos instituere atque ad vesperam producere. Id facere solebant, qui moram negotio vellent iniicere & diem dicendo eximere. GRAVINA *in orig. iur. ciu. L. 1. c. 19.* Huc CICERO respexit *L. III. ad Attic. Ep. 2.* Cum ad Clodium ventum esset, cupiuit diem consumere, neque ei finis est factus: Sed tamen, cum H. III. fere dixisset, odio & strepitu senatus coactus est, aliquando perorare. Ita sæpe libertas suffragiorum in abusum tracta cautelis nequissimis; neque enim ante solis ortum neque sub occasum Scitum conderelicebat.

(g) TACITVS *de moribus Germanor. c. XI.*

in omni centena, coram Comite aut suo misso & coram Centenario ipsum placitum fiat. (h)

§. XVIII. Nostra ætate sermone natio sensa animi exprimunt Germani, ita quidem, ut ubicunque conuentus & collegia deprehendas, videas quoque vota *verbis apertis* exprimi; non per *signa*, per *tabellas*, quod olim Romanis solemne erat, sed *ore*. Scilicet, præmissis pro diuersitate collegiorum, quibusdam solennibus, expositaque materia, de qua sententia ferenda, sententia rogatur & iuxta plurima vota plerumque res deceditur. In *dieta Imperii vniuersali* vota voce sonora a statibus feruntur, ita ut in electorali collegio director Moguntinus, causa proposita, ordine diu seruato coelectorum vota scrutetur. Eandem rationem, dirigente alternis vicibus Austriaco & Salisburgensi, in principum collegio, & liberarum nec non Imperii ciuitatum, ordinante regulariter illius, in quo comitia habentur, loci magistratu, obseruari quotidiano usu edocemur, ut in his tamen duorum duntaxatius *suffragiorum curiatorum*, est maioribus depromtorum, obtineat. Conclufum a directoribus in vnoquoque collegiorum pluralitate nixum (i) formatur, ad *bulletarium* (Re- und Correlations- Saal) fertur, & a Moguntino *conclufum comitiale* (Reichs- Gutachten) conflatum Imperatori vel Commissario eius principali exhibetur, atque tandem, ubi conuenerint, inde *conclufum comitiale* nascitur. In eligendo vel Imperatore vel Rege Romanorum hic mos seruatur. Electores induti electorali toga templum, ad sacra celebranda ingressi, præstito electionis iuramento, (k) nouum Regem aut Imperatorem, præ-

Hodiernorum.

C 2

uia

(h) Conf. HOEPFNER *German. antiqu. L. II. c. 8. it. HERTIVS in notit. veter. Germ. popul. c. III. §. 4.*

(i) Casus exceptos vid. in *Instr. Pac. art. V. §. 19. 52.*

(k) *A. B. c. 2. §. 1. 2.*

uia consultatione, (l) rogante Moguntino, qui a suis confortibus vice versa requiritur (m), suffragiis oretenus prolati maioribus, designant. (n) Taceo reliqua suffragiorum sollemnia tum in conuentibus Electorum, Deputatorum Imperii, Visitatorum Camerae; (o) tum quoque in circularibus, denique & in statuum provincialium diætis. (p) *Iustitiæ* in iudiciis Imperii *administratio* pari vota ferendi modo peragitur. In camera imperii Præses (der Cammer. Richter) & Assessores per vota, causis ab illo distributis, ab his vero haud obiter examinatis, sententiam dicunt singuli, nullo habito personarum respectu, nec ex affectibus (q) sine turbis & interpellatione reliquorum libere, & secreto, habitis consultationibus, donec dein *sententia*, quæ tamen per reuisionem actorum a Visitatoribus emendari potest, enascatur (r). Eadem ferme ratio est suffragiorum, quæ in *iudicio aulico Cæsareo* solent proferri, ut tamen quandoque iudicium suspendant. Sententiam enim, accedentibus interdum rationibus politicis, non pronunciant, sed causam cum *voto* (mit einem Gutachten) ad Cæsarem referunt, a quo expectandum est, quid & quo modo sit concludendum. (s)

§. XVIII.

(l) A. B. c. 19.

(m) A. B. c. 4. §. 2.

(n) A. B. c. 2. §. 3.

(o) BENDERVS *de reuis. conclus.* 12. n. 22. *Ord. Cam. P. 1. t. 20.* Fürter und zu 2c. *Recess. Imperii An. 1555. §.* Und im Fall. vers. Alsdann sollen die Thur. Fürsten(p) De ordine & modo suffragia ferendi & consultandi in his diætis HERTIVS *de Consult. legibus & iudic. in spec. Imp. Rom. Germ. rebusp.* §. 10.(q) A quibus omnes, qui de rebus dubiis consultant, vacuos esse decet. SALLVSTIVS *in Catil. c. 51. pr.*(t) GOLDAST. *Reichs. Satz. Tom. I. p. 206. Tom. II. p. 296.*(s) VFFENBACH. *Vom Reichs. Hoff. Rath c. 14. 15. 16. 17.* OLDENBURG *π Iur. publ. L. 4. c. 75.*

§. XVIII. Locum quoque sibi vindicant vota in causis dirimendis, quas vocant *ecclesiasticas*, siue de ipsa *doctrina*, siue de *disciplina* & externa ordinatione quaestio moueatur. Frequentior diuinam veritatem proponendi & excutiendi ratio ab antiquo ad concilia, cum *æcumenica*, tum *particularia* delata est, sententiæque dissentientium antistitum, sub examen vocatæ & pro more seculi decisæ sunt. (t) In curia Romana conclaue seu consistorium pontificis introeuntes, summi sacrorum apud catholicos directores, quid e re ipsis videatur circa propagandam & amplificandam fidem, circa stabiliendam pontificis auctoritatem aliaque per suffragia exprimunt, pontifice decisionem faciente. Seculares principes autem in suis consistoriis superioribus & inferioribus, causas ad hoc forum spectantes, suffragiis consiliariorum & assessorum submitunt, vt in aliis iudiciis moris est. Per vota non minus procedi videas; quamuis vt plurimum *occulta*, scilicet per schedulas (u) in electione personæ idoneæ ad dignitatem vel fraternam societatem ecclesiasticam. vbi seruata forma canonica in cap. *Quia propter 42. X. de Elect.* determinata, Scrutatores singillatim vota cunctorum diligenter exquirunt, quæ in schedulas scripta dein produnt promptissime in communi publicanda, nulla prorsus adpellationis obstaculo interiecto, vt is collatione habita eligatur, in quem

C 3

omnes,

Suffragiorum ratio habetur in causis ecclesiasticis.

(t) Non semper ordinate in his comitiis sacris actum. Clamoribus sæpe suffragia data, & dissentientes vociferationibus superati, vt docent acta conciliorum. De *libertate* sententiam suam dicendi imminuta plura adferri possent documenta, si id ratio instituti ferret. Coeterum vbi de fide quaeritur, suffragia *maiora* non sufficere ostendit DN. PRÆSES *de iure eccles. Prot. L. 1. t. 1. §. 44. seqq.* vbi quoque ostensum, quo sensu hæ causæ *decisionem* admittant proprie dictam. Cont. HILDEBRAND *histor. concil. in præm.*

(u) Vid. *spec. statut. Capit. Bonon de ao. clō lō LXIV.*

uia consultatione, (l) rogante Moguntino, qui a suis confortibus vice versa requiritur (m), suffragiis oretenus prolati maioribus, designant. (n) Taceo reliqua suffragiorum sollemnia tum in conuentibus Electorum, Deputatorum Imperii, Visitatorum Camerae; (o) tum quoque in circularibus, denique & in statuum prouincialium diætis. (p) *Iustitiæ* in iudiciis Imperii *administratio* pari vota ferendi modo peragitur. In camera imperii Præses (der Cammer. Richter) & Assessores per vota, causis ab illo distributis, ab his vero haud obiter examinatis, sententiam dicunt singuli, nullo habito personarum respectu, nec ex affectibus (q) sine turbis & interpellatione reliquorum libere, & secreto, habitis consultationibus, donec dein *sententia*, quæ tamen per reuisionem actorum a Visitatoribus emendari potest, enascatur (r). Eadem ferme ratio est suffragiorum, quæ in *iudicio aulico Cæsareo* solent proferri, vt tamen quandoque iudicium suspendant. Sententiam enim, accedentibus interdum rationibus politicis, non pronunciant, sed causam cum *voto* (mit einem Gutachten) ad Cæsarem referunt, a quo expectandum est, quid & quo modo sit concludendum. (s)

§. XVIII.

(l) A. B. c. 19.

(m) A. B. c. 4. §. 2.

(n) A. B. c. 2. §. 3.

(o) BENDERVS *de reuis. conclus.* 12. n. 22. *Ord. Cam. P. 1. t. 20.* Fürter und zu 2c. *Recess. Imperii An. 1555.* §. Und im Fall. vers. Als dann sollen die Chur. Fürsten(p) De ordine & modo suffragia ferendi & consultandi in his diætis HERTIVS *de Consult. legibus & iudic. in spec. Imp. Rom. Germ. rebusp.* §. 10.(q) A quibus omnes, qui de rebus dubiis consultant, vacuos esse decet. SALLVSTIVS *in Catil. c. 51. pr.*(t) GOLDAST. *Reichs. Satz. Tom. I. p. 206. Tom. II. p. 296.*(s) VFFENBACH. *Vom Reichs. Hoff. Rath c. 14. 15. 16. 17.* OLDENBURG *in Iur. publ. L. 4. c. 75.*

§. XVIII. Locum quoque sibi vindicant vota in causis dirimendis, quas vocant *ecclesiasticas*, siue de ipsa *doctrina*, siue de *disciplina* & externa ordinatione quaestio moueatur. Frequentior diuinam veritatem proponendi & excutiendi ratio ab antiquo ad concilia, cum *œcumenica*, tum *particularia* delata est, sententiæque dissentientium antistitum, sub examen vocatæ & pro more seculi decisæ sunt. (t) In curia Romana conclaue seu consistorium pontificis introeuntes, summi sacrorum apud catholicos directores, quid e re ipsis videatur circa propagandam & amplificandam fidem, circa stabiliendam pontificis auctoritatem aliaque per suffragia exprimunt, pontifice decisionem faciente. Seculares principes autem in suis consistoriis superioribus & inferioribus, causas ad hoc forum spectantes, suffragiis consiliariorum & assessorum submittunt, vt in aliis iudiciis moris est. Per vota non minus procedi videas; quamuis vt plurimum *occulta*, scilicet per schedulas (u) in electione personæ idoneæ ad dignitatem vel fraternam societatem ecclesiasticam. vbi seruata forma canonica in cap. *Quia propter 42. X. de Elect.* determinata, Scrutatores singillatim vota cunctorum diligenter exquirunt, quæ in schedulas scripta dein produnt promptissime in communi publicanda, nulla prorsus adpellationis obstaculo interiecto, vt is collatione habita eligatur, in quem

Suffragiorum ratio habetur in causis ecclesiasticis.

C 3

omnes,

(t) Non semper ordinate in his comitiis sacris actum. Clamoribus sæpe suffragia data, & dissentientes vociferationibus superati, vt docent acta conciliorum. De *libertate* sententiam suam dicendi imminuta plura adferri possent documenta, si id ratio instituti ferret. Coeterum vbi de fide quaeritur, suffragia *maiora* non sufficere ostendit DN. PRÆSES *de iure eccles. Prot. L. 1. t. 1. §. 44. seqq.* vbi quoque ostensum, quo sensu hæ causæ *decisionem* admittant proprie dictam. Cont. HILDEBRAND *histor. concil. in præm.*

(u) Vid. *spec. statut. Capit. Bonon de ao. clō lō LXIV.*

in causis ciuilibus.

omnes vel maior & sanior capituli pars consenserit. (x)

§. XX. Par est in causis ciuilibus ratio, cum constet inter omnes, in quauis republica, vbi iustitiæ litatur, in ius inquiri, vt suum cuique tribuatur, non vnius arbitrio, sed plurium deliberationi, consiliis & effatis rem committi. Subditorum lites ad principem delatæ, ad collegia seu Dicasteria, vbi sunt componendæ per vota ministrorum, remittuntur, & in facinorosos vbi inquiritur, pœnam suffragantes constituunt omnes. In camera principum imperii, seu *redituum collegio*, vt neruus rerum gerendarum vel conseruetur, vel augeatur, consultationes in vniuersum suscipiuntur, colliguntur. Probationem fusioem subnectere dictorum superuacaneum duco, quæ ex quotidiana experientia sat abunde cognoscitur.

in militariibus.

§. XXI. In causis militaribus & bellum concernentibus idem consultandi per vota modus obseruatur; nam in aggrediendo hoste, in propugnaculis defendendis, in vrbibus obsidendis conueniunt summi duces in commune consultando, quid suscipiendum, quidue omittendum. Notatu digna deliberandi ratio Marefchalli de TVRENNE inter epulas, quibus iussit primarios militum duces interesse ex recensione ROGERII BVSSI RABVTIN (y), quam cum episcopi authoris huc inserere haud iniucundum fore arbitror: *Turenne nous remena tous diner chez lui, ou il nous demanda nos sentimens sur l'attaque des ennemis en matiere de conuersation; car il ne tenoit jamais conseil de*

(x) Vid. CASTELLVS de Elect. c. 1. n. 1. SVAREZ. Tom. IV. de relig. tr. 8. L. II. c. 5. FRANCISC. PETR. MARIA PASSERINVS de elect. canon. c. VIII. §. 6. De ritu suffragiorum ferendorum in electione pontificis agit AVTOR anonymus in tr. quem inscribit, *tableau de la cour de Rome P. I. c. 3. 4.*

(y) Vid. *Memoires Tom. II. p. 103. de l'année 1657.*

de guerre. Il n'y en eut pas un, qui ne luy dit, qu'aprez la marche, que nous venons de faire, & le bruit, qui couroit dans l'armée, que nous étions venus combattre les ennemis, il nous sembloit, qu'on étoit engagé, de le faire, & que, quoy qu'il les trouvat autre part, qu'il n'avoit cru & mieux postes, la chose n'étoit guere plus difficile: qu'il pouvoit faire deux ou trois attaques, & cependant leur dérober le passage de la riviere plus haut ou plus bas, qu'eux. Dans ce moment le Comte de Ligneville entra dans la chambre, & le Marechall luy ayant dit le sujet de la conversation, Ligneville luy repondit, qu'il ne pensoit pas; qu'il y eut d'autre parti à prendre, que celui de combattre. Tout cela n'ebranla point le Marechall, parce qu'il avoit la confiance, qui devoit avoir en sa propre capacité, & loin, de luy faire changer de dessein, il me commanda sur l'heure de retirer la Garde de Cavallerie. (z) Nec inter Germanos inusitatum in rebus maioris momenti, aut quæ officiales primi ordinis concernunt, eiusdem vel maioris dignitatis viros, siue nostræ vel alienæ militiæ adscriptos, constituto Præside, in concilium cogere, quo facto res proponitur, quæ sub incudem venit, vota a Præside colliguntur, & sententia, cuiuscunque etiam sit tenoris, publicatur & vocari solet: Ein unparthenisch Kriegs-Recht. Quæ

(z) More antiquorum Germanorum egisse videtur TVRENNIVS, quippe qui teste TACITO de reconciliandis inuicem inimicis & iungendis affinitatibus & adsciscendis principibus de pace denique ac bello plerumque in conuiuiis consultabant, tanquam nullo magis tempore aut ad simplices cogitationes pateat animus, aut ad magnas incalcescat. Nec hoc Germanis tantum solenne erat; plures alii populi idem in more positum habuere, vt docet STVCKIVS L. III. antiquitat. conuiual. c. 19.

Quæ vero minoris ordinis milites tangunt causæ, in dicasterio militari (Ein ordinar-Kriegs-Recht) discutiuntur. Mandato Chiliarchæ inchoatur, & Dux militum (der Major) Capitanei duo, duo Locumtenentes, duo Signiferi, duo dicti Sergeants, duo Corporals dicti, duo Liberi (Gefreyten) &c. duo milites gregarii, quorum bini socii voto gaudent vno, conueniunt, prælectis articulis iuris militaris, præstitoque iuramento & statu causæ cognito, bini consultant & mente conformes redeunt sententiam exposituri, vt dein ex maioribus constet, quid & in quo concludendum. (a) Alia est ratio des Stand-Rechtes, cum ob moræ periculum prompta aduersus transgressores executio necessaria. Iubente tunc primario Duce iustitarius bellicus, (der Auditeur) qui primum ei occurrunt Duces auctoritate primarii in circulum vocat, assumpto in medium reo, proposito a Fiscali bellico (dem Gewaltiger) facinore, & breuiter audita rei defensione conclusum ex votis prolatis a Generali rati habendum formatur.

Norma Suffragiorum.

§. XXII. Suffragandi actum non nisi ab *homine* exerceri ex supra dictis claret, hoc est, a causa *rationali* & *ciuili*, cuius officium est, omnes actiones, morales præcipue, quemadmodum *rationi* rectæ originem debent, secundum eius præscriptum dirigere, & quatenus *ciuiles* sunt, ciuilibus regulis metiri & ad easdem componere. Neque enim *pro arbitrio libero* & nullis constricto vinculis sententiam dicere conuenit, cum iudices & qui collegiis illustrioribus interfunt, cognitum habere debeant, se non esse *arbitros legum*, sed *ministros*, rationibus reddendis obnoxios, nec *libertatem suffragiorum* huc extendendam esse, vt fiat præsidium licentiæ effrenatæ, & affectuum propriorum propugnaculum.

§. XXIII.

(a) Conf. Gothaisches Kriegs-Recht Art. XVIII. §. 6. 7. excell. DN. LVDOVICI Von Kriegs-proceß.

§. XXIII. Videlicet *recta ratio* primum sibi hic vendicat locum, cum ad hanc etiam leges civiles, ritus, ceremoniæ, & quæ sunt reliqua, collineent, & inde primario interpretationem suam capiant, adeoque conueniens sit, vt eam pro vnico & primario principio in suffragio ferendo cæteris paribus agnoscant iure meritoque. Suum qui vnicuique tribuit, qui neminem lædit, id agit, ad quod ducit superius laudata ratio bene formata. Qui in suffragiis ferendis hanc normam obiiciunt, in tenebris vt plurimum versantur, nec certam, constantem & ratione consonum ferre possunt sententiam, incertis volutantur procellis, & denique plus opinionibus edoctis, quam rei veritati inserviunt. (b)

Recta ratio.

§. XXIII. In hoc leges civiles plerumque fundatæ sunt; quæ tamen pro diuersitate temporum, & inde secuta status ratione, pro loci, populi & imperantis indole priuatas causas interdum varie determinant. Hæ quamuis rationi haud raro contrariari videantur, reuera tamen, inspectis rationibus cuique ciuitati propriis, amice cum ea plerumque conspirant, vt ius rectæ rationis iis, qui *rationem* sequuntur, semper idem manere videatur. Neque enim principia iuris naturæ semper quæuis pro ratione præsentis status tam accurate determinant. Plura specialiozem determinationem ratione *loci, temporis, modi, formæ, subiectorum*, similibusque circumstantiarum desiderant, id quod per leges civiles princeps explicare & determinare solet. Leges civiles igitur cuiusuis domini territorialis eum latæ in finem, vt *norma specialior* sint, ad

Leges positivæ civiles vniuscuiusque Domini territor.

D

quam

(b) Secundum communem opinionem esse iudicandum censuere veterani iuris interpretes, vt iudex litem suam facere dicatur, si ab hoc idolo discesserit. Ast vero, quæ sub hac sententia incommoda latitent, ab aliis iam probatum datum, Vid. ZIEGLER in *Dicastice seu de officio iud. c. 39. & 40.*

quam vota componenda, quod & in Scabinatibus obseruari & iure canonico approbari videas: (c) adeoque non erit liberum, iudicare de ipsis, sed oportebit iudicare secundum ipsas. (d) *Mores & consuetudines* regulam post leges scriptas suppeditant; nam, pro iure & lege in his, quæ non ex scripto descendunt, obseruari solent. His denique modus suffragia ferendi præscribitur, qui, licet arbitrarius sit, ordine tamen & decenter fieri debet.

Finis suffra-
giorum.

§. XXV. Ideo autem iurisdictio non vni, sed pluribus in collegium conscriptis demandata est, ut, cum tot negotiis euoluendis, perquirendis & expediendis vnus non sufficiat, (pluribus enim intentus, minor est ad singula sensus) alter alteri cooperatione succurrere valeat: dein vero, ut errori, iniustæ iuris ad factum applicationi, ex affectuum præfractio impetu, timore, aliisue, quibus vita humana circumscripta est, vitiis prouenienti, obuiam eatur. Nam fieri potest, ut, vno iudicante, in cognoscendo omnes circumstantias, quæ tamen iuris applicationem mutant, non satis perspectas habeat, vel in ipsa iuris interpretatione erret, vel etiam in satis perspecti iuris applicatione fallatur. Pluribus igitur cooperantibus, quod alteri deest, alter supplet. (e) Non permittit hominum fragilitas, ut rebus præcellat in omnibus vnus, at in cognoscenda specie facti

(c) C. 3. dist. 4.

(d) L. 33. de Legibus.

(e) Sed & aliæ rationes politicæ sunt non negligendæ. Audiamus SALLVSTIVM *ad Cæsar. Orat. II.* Ego ita comperi, omnia regna, ciuitates, nationes usque eo prosperum imperium habuisse, dum apud eos vera consilia valuerunt: ubicunque gratia, timor, voluptas ea corrumpere, post paulo imminutæ opes, deinde ademptum imperium, postremo seruitus imposita. DIO CASSIVS L. VIII. refert, Octaviū Cæsarem inter coetera mandata, quæ Tiberio suggererat, & illud dedisse, ut multorum consiliis vteretur.

cti propositi plures oculi plus quoque vident, & si alia vis interna aut externa veritatem iustitiamque impedire velit, plurium sententia per vota prolata huius mali medela est.

§. XXVI. Patescit ex haftenus dictis, quid *Veritas & iustitia.* maxime circa sententiam proferendam in censum veniat, si salus reipublicæ, veritas & iustitia in iudicio primum tenere locum velit. *Dans les avis & les conseils, qu'on donne aux Princes, toute sagesse, toute prudence, toute politique, qui n'a pas pour principe & pour fondement la iustice & la verité, que le Prince doit faire regner, & qui font son affaire, son honneur, sa gloire blessent le devoir des ministres. Ainsi tous les avis & tous les conseils opposés à la verité & à la iustice, soit pour menager la fortune de ceux, qui les donnent pour favoriser quelque passion, ou quelque intérêt ou d'eux, ou de leurs proches, ou de leurs amis, ruinent les fondemens, & violent les regles essentielles de la conduite des Princes, dont Dieu veut, qu'ils puisent les maximes dans l'esprit de sa loix, comme dans la source de la sagesse, des forces & des conseils, dont ils ont besoin, & ceux qui donnent des conseils sur d'autres principes ne sauroient, que s'en attirer les mauvaises suites & la vengeance, que Dieu prepare à une telle prevarication: inquit author du Droit public dans son ordre naturel. L. I. Tit. III. Sect. 2. §. 2. Scilicet: Collegia a maiestate ad negotia reipublicæ publica & priuatorum curanda constituuntur, instructa viris iusti atque iniusti scientiam pollentibus, præscripta norma seu legibus certoque statuto iure, vt unicuique in eo integrum sit, suam de re concipere sententiam libere, &*

Descriptio
libertatis
suffragiorum

libere conceptam libere quoque proferre. Quam libertatem generaliter *libertatem suffragiorum* in collegiis appellare placuit, quæ primarius huius dissertationis scopus est.

§. XXVII. Libertas hæc suffragia ferendi in collegiis est potestas seu facultas actiua, qua a maiestate in collegiis constitutus iurisque peritus causam propositam probe examinatam & perceptam iuxta normam præscriptam æstimat, & quid iustum aut iniustum, quid æquum aut iniquum circa illam videatur, remotis ambitionis, voluptatis atque avaritiæ stimulis, & ex his provenientibus præiudiciis, decenter exponit, ut iustitiæ, (f) conscientiæ suæ totiusque reipublicæ saluti consulatur.

Subiecti re-
quisita gene-
raliora.

§. XXVIII. Generaliter in eo, qui idoneum suffragium ferre intendit, exigitur, ut sit *recta & sana ratione* præditus, id est, cuius intellectus facultatibus percipiendi, diiudicandi & ratiocinandi instructus: a teneris genuina Numinis cognitione piaque & religiosa eius veneratione (g), bonarum artium, iustitiæ in primis scientia imbutus: ut a pravis atque perniciosis principiis liber, sapientiæ salutaris studiosus, verum a falso dignoscere, iustum ab

(f) Iustitiam namque colimus & boni & æqui notitiam profiteamur, æquum ab iniquo separantes, licitum ab illicito discernentes, L. 1. de I. & I.

(g) La quelle est le fondement des autres & les comprend toutes; car, si la crainte de Dieu est un devoir commun à toutes personnes de toutes sortes de condition, personne n'y est plus étroitement obligé, que ceux, qui, tenant la place de Dieu au dessus des autres, à luy rendre compte de l'usage, qu'ils auront fait du pouvoir qui leur a confié. Vid. Le Droit publ. dans son ordre naturel. L. II. Tit. 4. Sect. 2. Recte SALOMON Prov. XII. Consilia impiorum fraudulenta; sicuti enim ex sententia LVTHERI omnino verum est: Daß ein frommer Jurist eines Landes Heyland sey; ita pessimi sunt reipublicæ iudiciorumque detrimenta & dedecora insignia. conf. COMINÆVS L. II. c. 6.

ab iniusto separare valeat: qui sciat, prudenti iudicio cuncta æstimare, consilium sanum proponere & probatam sententiam firmare. *Qui n'êt pas bon entendeur*, inquit GRACIAN (h), *ne peut pas être bien entendu*.

§. XXVIII. Specialius requiritur porro, ut facultates istas naturales iustitiæque studium in id vnice vertat, quod principis & publici, cui inseruit, saluti conforme, quod in qualibet republica iustum, & in collegio tanquam canon & regula introductum est, attendendo maxime mentem legislatoris, an extendenda, an restringenda (i). Sic consiliarius Imperii aulicus leges Imperii fundamentales, ordinationes cameræ & iudicii aulici, Imperii matriculam, ius ciuile & canonicum, priuilegia statuum cognita habere debet. (k) Quomodo enim fieri potest, ut normatum seu actiones ciuium in republica ad normam examinet, & ex conuenientia vel discrepantia probet vel damnet, limitesque transgredientes ad viam reducat consiliarius, qui ipsam normam nescit, aut qua eundem via, ignorat (l). Ridiculum certe, in omnibus negotiis meram naturalem æquitatem, & quam sibi quisque finxit, *cerebrinam iustitiam* pro norma constituere velle, vbi iam ipsa natura ex mutatione aliqua morali aut physica aliam status rationem aliamque iuris applicationem constituit. Non vna eademque via vbiuis nos ducit: diuersa sæpe & recte itur ad locum, quam nobis præfiximus. Huius normæ satis gnara gens Græciæ iuramentum a senatoribus &

Specialiora.

D 3

iudi-

(h) *Homme de cour* Max. 25.

(i) *L. 19. ad exhib. L. 30. de Legibus.*

(k) *Ord. Aul. Ferdin. III. Tit. 1. §. 15. Tit. 5. §. 21.*

(l) Sicuti enim teste CICERONE *L. 1. de orat. c. 82. ad consilium de republica dandum caput est, nosse rempublicam*, ita ad suffragia idonea de causis emergentibus danda caput est, nosse leges, iura patria, & mores particulares.

iudicibus exigebat, vt legis reipublicæ ante omnia rationem in suffragiis haberent. Iurabant enim: *secundum leges consulam. Sententiam feram secundum leges. Optima quæque consulam. Ius dicam de iis, de quibus actio est, atque sententiam feram secundum leges in iis, de quibus legibus cautum est, de quibus vero legibus non est cautum, quam iustissime potero* (m).

Fundamentum ex iure a principe concessum.

§. XXX. Securitatem publicam & singularem auctoritatem accipit hæc *votorum libertas ex iure*, quod princeps illi confert, quem ad iuris administrationem rite denominat, vocat, in collegium introducit & confirmat. Hæc facultatis a maiestate collatio recte pro fundamento, eoque magis proprio, laudatæ libertatis suffragiorum constituitur, cum sine hoc fulcro nullum efficaciam habeat. Neque sufficit, ad collegium esse admissum, quod & sine *suffragio* fieri potest. Differt enim multum, *collegii membrum esse & suffragandi ius habere*; illud sine hoc, hoc vero sine illo vix esse potest. Collineat huc l. 8. de mun. & honor. qua cautum, ante XXV. annum nec Decuriones creari vel creatos suffragium in curia ferre. Similiter L. 6. §. 1. de Decurion: ibi: *interim suffragium inter cæteros non ferunt.* (n) Sunt & alia, quæ quidem vel maxime necessaria, absque illis vero nec ius votorum, multo minus libertatem eorum inuoluunt (o).

§. XXXI.

(m) Ex POLLVCE L. VIII. c. 10.

(n) Vti & vocatio nuda ad collegium vel comitia per se suffragandi ius inuoluere non potest. vid. LYNCK. resp. 169. n. 65. in causa iuris sessionis & suffragii alternatiui in diæti Imperii circulatorum aliorumque inter Electorem Saxonæ & Administratorem capituli Naumburg: Mauritiæ Wilhelmi agitata: Macht das bloße Ausschreiben keinem Besitz des Stimm-Rechts, sondern die session und votum.

(o) Sic etiam in collegiis hodie dantur *Assessores honorarii*, alicubi *Auditores* dicti, qui iure suffragiorum destituuntur & in hunc vnice finem deliberationibus publicis intersunt, vt tritura forensis rationem addiscant.

§. XXXI. Quid ratio hac in re dictiter, quidque in iure nat. lex naturæ præscribat, ex doctrina de *sermone & officiis* circa quærendum eundem hauriendum. Sermo, prout natura & socialitatis ratio exigit, adhibendus est, maxime in aliorum hominum commodis promovendis & damnis auertendis, ita quidem, vt animi nostri sensa signis liquidis sermoneque recepto significemus. Quoties aliorum non interest, nec alii ius perfectum allegare possunt, nos loqui vel animi nostri sensa pandere, nostra autem interest tacere, toties tacere licet; multo magis idem licet, si aut silentium, aut veritatis dissimulatio in aliorum vtilitatem cedunt. Quæ cum ita sint, ex natura & officiis summi in republica imperantis, cuius vices in administrandis subditorum negotiis & attribuendo suum cuique ministri sustinent, concludo: Ministri vi *perfectæ obligationis*, a Principe illis impositæ, ciuium salutem per rectam iustitiæ satis cognitæ administrationem tueri & damna auertere tenetur; ergo & quod sua sponte inde fluit, animi sensa verbis clavis, liquidis atque perspicuis exprimere tenentur. Quid autem aliud est, animi sensa signis liquidis sermoneque recepto significare? quid est aperte loqui, remota omni simulatione & signis haud alienis vti? quam *libertate* in suffragiis ferendis vti, prout leges præscriptæ id postulant. Id ipsum enim officium sanctissimum & arduum, quod assessores iudiciorum sustinent, eos obligat, stringit in conscientia, & vi iuramenti adigit, vt sine timore, adulatione, & studio partium suffragium in quacunque causa ferant, hoc est, *libere*, cum libertas non aliunde, quam *ex timore, gratia & adulatione* impediatur. (p)

§. XXXII.

(p) *Adulationi fœdum crimen inest seruitutis* ait TACITVS L. I. *histor.* & generalius SALLVSTIVS Orat. II. ad Cæsar. *Vbicunque gratia, timor, voluptas vera consilia corrumpere, post paulo imminutæ opes, deinde ademptum imperium &c.* De curiæ Romanæ

in iure diuino.

§. XXXII. Cum libro rationis concordat *reuelationis codex* binis inprimis locis. Alter est *Deuter. XVI. v. 18. 19. 20.* *Iudices constituito, qui iudicent populum iudicio iusto, ne peruertito iudicium, ne accipito personam, neque suscipito munus, quia munus excæcat oculos sapientum & peruertit verba iustorum* (id est, libertatem turbat) *iustissimam iustitiam sectare &c.* Alter vero occurrit *II. Paral. XVIII. v. 7.* ubi admonentur iudices, *ut dignos se, quam præ se ferunt imaginis summi iudicis, sistant, quippe apud quem non est iniquitas, aut acceptio personarum, aut sumtio muneris.* Id quod si verum est, merito quoque omnis *πρωσοποληψία*, aliaque vitia & quæ genuinam libertatem suffragantium impediunt, in sententiis ferendis abesse debent.

in iure civili.

§. XXXIII. Corpus legum ciuiliū euoluentes, ubique, ubi de officio magistratus agitur, ibi quoque agi de libertate & iustitia in iudicando obseruanda, deprehendunt. Iniungit Imperator iterum iterumque, *ne aliter iudicent, quam legibus, aut constitutionibus, aut moribus proditum est. pr. Instit. de offic. iud.* Id scilicet generatim leges desiderant, iubent, vrgent, ut iudicans in sententia sua proferenda neque auctoritatem aliorum, neque mentem dissentientium sequatur, neque propter largitiones vel amoris aut odii causa sententiam fauorabiliorem aut iusto deteriore dicat. Ita quoque legibus XII. Tabb. cautum fuisse CICERO de legibus L. III. prodidit: *Magistratus donum ne capiunto neue danto, neue petenda, neue gerenda, neue gesta potestate. Neque enim excandescere aduersus eos, quos malos putat, neque precibus calamitosorum*

mutata & sublata libertate sub Imperatoribus pessimis ita censuit PLINIUS II. Lib. 8. Epist. 14. *Prospeximus curiam, sed curiam trepidam & elinguem, cum dicere, quod velles, periculosum esset.*

rum in lacrymari oportet. l. 19. §. 1. de offic. præf. Etenim excitati affectus exercent dominium in rectam rationem, & suffragiorum ferendorum libertatem prorsus tollunt; id autem non est constantis & recti iudicis, *cuius animi motum vultus detegit. cit. l. 19.* Satiùs existimat VLPIANVS, vbi per naturalem inprimis instinctum voluntatis in sequiorem partem metuenda inclinatio, abstinere penitus: *Quis iurisdictioni, inquit, præest, neque sibi ius dicere debet, neque uxori, vel liberis suis, neque libertis vel cæteris, quos secum habet: l. 10. de iurisd. Puris in super manibus uti indices iubentur a D. IVSTINIANO in Nov. XVIII. præf.* id est, ne muneribus onusti munus suscipiant, & a iusto alienam sententiam exortam propalent. Quis non videt, conatum & studium imperatoris remouendi ea a foro, quæ sententiarum & suffragiorum libertati aduersantur?

§. XXXIII. Probata inprimis atque recepta est in in iure pu-
nostro imperio hæc *suffragiorum libertas*, vt in diæta vni- blico.
uersali, cui status non vt *consilarii nudi*, sed tanquam prin-
cipales intersunt. LIMNÆVS *enucleat. l. II. c. 19.* *Vota sua*, inquit HAGEMEYER *de comit. c. 5. p. 24. in singulis collegiis aperto capite & stantes, multa sua libertate & cæterorum silentio exponunt.* Eadem libertas imperii dicasteriis maxime floret vigetque, legibus fundamentalibus, ordinationibus inprimis huc vergentibus. Sic in *ordin. iudicii aulici FERDINANDI III. Tit. I. §. 5.* expresse cauetur: *Sich allen ungebührlichen Anhangs und Parteyplicht, die entweder unrecht, oder ihrem Amt hinderlich, enthalten, und ihr Amt und die liebe Gerechtigkeit mit Fleiß, Ernst, Tapffer- und Aufrichtigkeit, wie es beherzten Leuten, und welche die iustitiam eyfrig lieb haben, von Gott zustehet und gebühret, handeln, sich keiner partie ungebührlich, auch keine Verehr- und Schenckung annehmen 2c. ib. §. 17.* Auf das sie
E

frey und ungescheuet und ohne alle Gefahr, allein der puren lautern Gerechtigkeit gemäß männiglich in allen Sachen ein unparteyisch Recht sprechen mögen. 2c. Similiter *Tit. V. §. 3. cit. ord.* Es soll auch aus unsers Præsidenten Erlauben und Befragen im referiren keiner dem andern vorgreifen, oder einreden, sondern einer den andern ruhig und fleißig hören. *eod. tit. §. 8.* Unser Præsident soll auch daran seyn, daß ein jeder aus unsern Råthen seine Stimme anders nicht, denn in seiner Ordnung und auf vorgehende Frage sein, des Præsidenten, geben, einem andern im votiren nicht vorgreifen, noch in die Rede fallen 2c. *In ordin. cameræ tit. X. §. 15.* Ferner soll auch der Cammer-Richter die Assessoren in relationibus und votis nicht hindern, und darneben treulich Aufsehen haben, daß die Bessizern in ihren relationibus fleißig hören, keiner dem andern in seine Stimme rede 2c. Porro *Tit. XIII. §. 1.* In solcher (Verfassung eines gerechten Urtheils) sollen sich die Bessizere weder Furcht, Bedrohung, Gewalt, Befehl, Geschäfte oder andere verhindern lassen, sondern männiglich, wes Würden oder Stand der sey, ohne einige sonderer affection, wie gerechten Richtern eignet, bey und vermöge ihrer Pflicht gleichmäßig und billig Recht sprechen und mittheilen. Sancta hæc libertas diuturna consuetudine huc usque mansit illæsa & non interrupta.

Exempla apud Græcos.

§. XXXV. Græci iudicia noctu & silentio in *Areopago* tractari soliti, primo, ne dicentis vllam apud se haberent rationem, rem nude sine procemio, nec habito vllō personarum respectu audituri; deinde, ne interruptionibus inter disputandum fieri solitis vnus alterum interpelleret, & a semel concepta sententia dimoueret. Nec vna fuit *taciturnitatis* ratio; nam & reum præterea respondentem audiebant attentius, iudiciorumque secreta nunquam euulgare solebant, tabellaresque edebant sententias, ne ex maioris authoritatis, ætatis aut eruditionis viri, qui prior

prior sententiam dixisset, præiudicio ab opinione sua discederent, aut, quod multi solent hodie, idem ad idem responderent, LVCIANI verba sunt: (q) *Quid globuli ænei, quid linei, quid fabæ, quid conchæ, quid calculi perforatus & solidus Græcorum?* id voluerunt, vt quisque suam libere edissereret sententiam, nullis præiudiciis deprauatus. Accedit Græcorum lex magistratui præscripta, quod si prytanes secundum legem præscriptam senatum non habuerint, pariter, si proædri non retulerint secundum ius & æquum, singuli Prytanes M. Drachmis mulctantur. Hic erat iurisiurandi tenor, quo magistratus obstringere moris erat: *nulla munera recipiam, audiam accusatorem & defensorem ex æquo sine affectibus & personarum acceptione.* DEMOSTHEN. in Orat. κατὰ τιμωρεῖς. Huc pertinet execratio præconis, qui eum diris deuouit, qui muneribus acceptis ad rempublicam accedere & pro conditione ausus est verba facere: *hunc dii cum gente & familia male perdant.* DEMOSTHEN. in Orat. περὶ παραπρεσβείας. Hæc libertas Græcorum cuius privato concessit, vt ipsi esset integrum, senatum adire, & quod sibi bonum videbatur, consulere.

§. XXXVI. Causæ, quibus ratio libere suffragia ferendi, videtur impediri, plures sunt; interim, qui veræ sapientiæ defectum, rei propositæ ignorantiam, rationem status peruersam sæpe, metum mali inde prouenturi adulandi studium & προσωποληψίαν aliaque infra referenda

Incommoda
libertatis
suffragior.

E 2

vitia

(q) Apud DIONEM L. LII. Hoc ipsum Mæcenæ Augusto suasisit, *In causis grauioribus sententias non palam rogabis, nam amici suis fauentes parum libere quid sentiant, pronuncient, sed in tabellas eos scriptos ad te solum, ne cui alii innotescant, perferri iube, & lectos etiam statim deleri. Ita enim verum sensum cuiusque maxime cognosces, si eam illi a nomine alio cognitum iri persuasum habebunt.*

vitia huc referunt, non prorsus aberrant a scopo. Præterea nec forsan defunt rationes, quæ libertatem hanc magis dissuadere, quam commendare videntur. Atque de his quidem duobus capitibus nunc agendi animus est.

Degenerat in
licentiam.

§. XXXVII. Quod igitur ad caput postremum, cuius modo mentionem feci, attinet, fere huc redeunt, quæ hanc *libertatem*, quam propugno, dissuadendam iudicant, Quid est, forsan aiunt, qui insidias libertati struunt, quod tantopere commendet libertatem suffragiorum? hæc ut plurimum merus prætextus est, degenerat in damnosam licentiam adulationemque, (r) ansamque præbet cerebrinæ iustitiæ; inde vero vim patiuntur genuinæ leges, ubi ex suo arbitrio cuncta æstimare licet. Ita enim humana comparata est indoles, ut ad libertatem nullis plane circumscriptam legibus proclivis, limites sanæ etiam rationis, vi deprauatorum motuum euertere, spreteque norma *pro lubitu* sub prætextu *libertatis* agere tentet, adeoque vagis & vanis excursionibus in peruerfas trahatur partes; sibi talem normam effingit, quæ, cum ex corrupto *veri & iusti* sensu proveniat, deprauatas veræque iustitiæ contrarias reddit, quascunque etiam talis homo suscipit, actiones, Quid quod in ipso *libertatis* usu semina sparguntur discordiæ (s), qua in republica nil pericu-

Discordiæ
nascuntur.

(r) Exemplum idoneum præbet ATTEIVS CAPITO servilis quidem ingenii lectus, sed *libertatis* speciem in suffragio ferendo præ se ferens. Sic enim TACITVS L. III. *Annal. c. 71. Ennium equitem Rom. maiestatis postulatum, quod effigiem principis promiscuum ad usum argenti vertisset, recipi Cæsar inter reos noluit; palam aspernante Atteio Capitone quasi per libertatem; neque enim tantum maleficium impune habendum; Sane lentus in suo dolore esset; Reipublicæ iniurias ne largiretur.*

(s) Sunt homines ad dissentiendum admodum proclives; quidam id studio agunt, ut tantum sententiis aliorum contradicant, ut ait TACI-

riculosius. PATRICIVS *de rep. L. VI. tit. 6. nil melius rei-publicæ, quam vnio, nil periculosius, quam diuisio* (t). Dum enim in collegio alter ab altero sententia discrepat, tacito alterum aut ignorantia iuris, aut neglectæ in expenden-dis singulis facti circumstantiis, industriæ, vel, quod ma-gis est, malitiæ in adplicando iure ad factum incusat, quod nemo non ægro feret animo. Sequuntur rixæ, ca-lumniosa verba, diffidia summa ad euertendam iudicio-rum sanctitatem. Dein, quid iuuat, sententiam profer-re libere, si quis frustra se eam prolaturum sentiat, vel, quod Principis placitum aliud iam decreuerit, vel, quod, maiora iam adsint, vt, quod libere dedit suffragium, nul-lius sit momenti, atque potius aliorum odium metuendum, reliquis ingenii contumacis notam, politico indignam, ipsi inurendi occasionem arrepturis. Nec adferam alia mala & incommoda, quæ libertatem suffragiorum sæpe concomitantur (u).

Inutilis est, v-
bi Princeps
vel maiora
aliud iam de-
creuerunt.

§. XXXVIII. Hæc vero incommoda & mala incru-stata seruitutem suffragiis obtrudere nullo modo queunt. An, quod *libertas* facile degeneret in *licentiam*, illa ex-tirpanda? an, quod sit *per accidens*, statim trahendum ad consequentiam? an, quod a malitia pessimæ notæ homi-nis prouenit, virtutis euertit tramitem? an abusus vn-

Refutatio.

E 3

quam

TACITVS *Histor. L. I. c. 39. exemplo Pæti, qui, ne aliena sen-tentiæ indigens videretur, in diuersa ac deteriora transibat, teste eod. L. XV. Annal. c. 10. Quæ non ergo mala imminere possunt ab his, qui, vt IDEM L. I. Histor. c. 2. ait, consilii, quamuis egregii, quod non ipsi afferunt, sunt inimici.*

- (t) Exemplo Laconis & Virginii, consiliariorum Galbæ, qui factio-nibus suis eius interitum procurarunt.
- (u) Senecæ nimia libertas exitio fuit, postquam Nero sæpius liber-tatem eius, quam seruitium expertus est, vt ait TACITVS L. XV. Annal. c. 61. Taceo alios viros egregios, qui ob libertatem sentiendi, vtut optimam intentionem habuisse videantur, male habiti sunt.

quam tollit sanum rei vsum? Fugiat tribunal, qui prauis moribus, ambitioni, adulationi, voluptati, auaritiæ fræna iniicere impotens est; quomodo in libertate viuere is dici potest, cui affectus dominantur? *Falso*, inquit TACITVS L. XVI. *Ann. libertatis vocabulum obtenditur ab iis, qui priuatim degeneres, in publico exitiosi, nil spei, nisi per discordias habent.* Tale libertatis subiectum nec in hac dissertatione, nec in collegiis locum inuenit. Officio cessante, cessat ius ministri, vincula, quibus constringitur, rumpentis nimia licentia & commutantis personam ministri cum magistro legis & legislatoris. Absit, vt laudata libertas ansam cerebrinæ præbeat iustitiæ, vt potius validum aduersus eam ab eadem remedium petendum, quo dato reliqui, vi libertatis sentiendi verum ius sequi liberum habent, relicta illegali mente atque sententia iniqua. Ad alterum quod attinet eadem fere est ratio, cum *discordiæ* non nisi per accidens ex libertate fluant. Neque vero minister principis, cui animus est constantia & grauitate munitus, ægre feret dissensum collegarum, quem, cum nitatur rationibus validioribus, excipit amore iusti, gaudio recti; satis gnarus, omnium rerum habere memoriam, & in nullo penitus peccare, diuinitatis magis, quam humanitatis est. Dein legibus satis prospexere sibi prouidi salutis & tranquillitatis publicæ moderatores, ne rixæ, odiosæ disceptationes, iniuriæque emergant, & quasi signa abominationis in loco sancto ponerentur. (x) Tandem nec irritus labor per regentis

(x) Cauent tutores ingenui salutis publicæ sibi met ipsis ab eiusmodi discordiarum & rixarum pestilentiis; quid quod, si priuatas ob causas tales inter se agitari sciant, rectius ad negotia publica accedentes illarum obliuiscuntur ad Aristidis & Themistoclis exemplum, cui ille: *Visne, o Themistocle, inimicitias paulisper hic deponamus, recepturi eas, si redierimus.* Neque tamen istæ

tis decretum & maiora contradicentium factus in meditando excogitanda & dicenda sententia alias adhibitus quenquam deterreat. Hic enim de proferendis libere votis, non de prolatis eorumque valore aut nullitate sermo est; ea ratio tanti non est, ut suæ in suffragiis ferendis libertati vincula iniici patiatur, conscientiam animi illæsam conseruaturus æque ac euitaturus reatum culpæ, quo oneratur, qui consentiendo damnosis cœterorum suffragiis author fit malorum inde resultantium. Præterea, cum voluntas hominis meliora & rectiora deprehendens non raro sese mutare soleat, facile eueniet, ut & principis & collegarum voluntas suffragio, euidentissimis & firmissimis stipato rationibus accedat non sine publico gaudio & emolumento *l. 17. §. fin. de rec. qui arbitr. recep.*

§. XXXVIII. Cœterum, quæ adduxi incommoda eo tantum pertinent, ne, prout dixi, *libertas* mentis suæ placita proferendi in abusum trahatur. Sunt ergo quædam cautelæ obseruandæ, quibus constringi hæc libertas debet, quæque etiam princeps suffragiorum libertati tanquam leges præscribere potest. (I) Ut adhibeantur ad officia publica periti & affectibus haud adeo indulgentes, ut possint & velint idoneum suffragium dare, (y) de quo postulato infra quædam addam. (II) Ea qua fieri potest modestia (z) sine vlla asperioris iudicii aut *πινελας* specie vten-
dum

Cautelæ circa remouenda incommoda.

contentiones, quæ pro veritate oriuntur, vili rixarum nomine conspurcandæ. MEVIVS *ad ius Lubec. L. 1. art. 12. n. 9.*

(y) Vid. DN. THOMAS. *in prud. consult. c. VIII. §. 7.*

(z) Ea moderatione vsus est Hephæstion apud CVRTIVM *libertatis quoque in admonendo Regem non alius ius habebat: quod tamen ita vsurpabat, ut magis a Rege permissum, quam vindicatum ab eo videretur.* Cynica merito est libertas fandi, quæ verecundiæ limites ignorat, quamvis prætextu conscientie sæpe incrustetur. Iudicio qui pollent, norunt, moderanda sæpe esse, quæ aliis acerba videntur, exemplo medicorum argento pillulas obducentium,

dum in suffragiis ferendis, quod maxime obseruandum, si a sententia principis aliquid alienum proponendum (a). si, quod dominantibus ingratum, adstruendum; generatim, si veritas dicenda, quæ vt plurimum parit odium. Modus proponendi, multa humanitate & suauitate conditus amaritudinem suffragii nonnunquam mitigat, & facit, vt quod paulo liberius ex necessitate rei dici debuit, animo sedato accipiatur, nec in damnum fideli ministro cedat. (III) Huic proximum est, vt *modus*, quem tum leges, tum recta ratio suffragiis præscribit, temperet *libertatem* fandi & sentiendi. Nec enim, quod iam aliquoties obseruavi, libertas hæc prorsus soluta est, imo & ipsa legum vinculis & rectæ rationis frenis subiecta, vt tantum ab ea seruilis adulatione

vt amarum tegant gustum. Ita quoque olim prudenter egit L. Piso Pontifex nullius seruili sententiæ sponte autor, & quoties necessitas ingrueret, sapienter moderans, vt eleganter TACITVS L. IV. Annal. c. II. Talis modestia & moderatio auctoritatem, amorem & fiduciam ministro conciliat. Optime AMELOT in tr. de la flatterie art. 40. de Pisone ita censet: Si Pison eut toujours contredit a ses collegues, il n'eut pas eu l'autorité de moderer leurs avis, parcequ'ils eussent tous de concert contredit aux siens au lieu, qu'ils se conformient quelques fois aux leurs.

(a) Cynica illa libertas est, qua, quæ ingrata sunt auribus principum, ingratius proponuntur, & vt plurimum contrarium effectum operantur. Sereno apud TACITVM L. IIII. vitio datum, quod addiderit quædam contumacius, quam tutum apud aures superbos & offensioni proniores. Les oreillis, ait AMELOT ad hunc locum in tr. de la flatterie. p. 64. des Princes ne sont pas acoutumées, à ouir des insolences, ni des reproches. Quand on leur parle, disoit un ancien, il faut se servir de paroles toutes de soye ou toutes de miel: c'est à dire, de termes assaisonnez de modestie, de prudence & de respect. E contrario Lepidus pleraque de seruis adulationibus aliorum in melius flexit, neque tamen temperamenti egebant, cum æquabili auctoritate & gratia apud Tiberium vigeret, vt TACITVS cit. loc. loquitur.

latis (b), metus, *προσωποληψία* vel studium complacendi iis, qui in eodem collegio sunt, remota sint. (III) Inprimis vero *prudencia* opus in rebus arduis, & periculosissimis definiendis, ne suffragium ferenti libertas nociua sit, quem in finem varia consilia a prudentioribus suggeruntur (c). Imprudens suffragatio, maxime, quæ *imtempistica* est, præsentis rerum statui haud accommodata, plus nocet, quam prodest, nec libertas hæc, de qua ago, id iure suo prætendit, ut sit effrenis, iudicio omni postposito, quo ipso tamen finis haud obtinetur (d).

§. XXXX. His præmissis videamus paucis, quæ libertati obstant impedimenta, quorum alia sunt *interna*, *externa* alia; alia *mixta*. Interna, quæ in ipso suffragatore & in causa sunt, quo minus suffragaturus animi sensa, dictamini rectæ rationis legumque accommodata, exponere

Impedimenta libertatis interna.

F

re

(b) Libertas & adulatio opposita sunt, ut bene observat AMELOT *de la flatterie* p. 22. *Hair flatterie, c'est aimer la liberté; hair la liberté, c'est aimer la flatterie.*

(c) Mæcenas suavit Augusto, ut in gravius causis sententias singulorum scripto exigeret, liberiores utique futuras sine alterius gratia aut offensa. Ita vero ille apud DIONEM L. LII. in causis gravius sententias non palam rogabis, ne amicis suis fauentes parum libere, quid sentiant, pronuncient, sed in tabellis eas scriptas ad te solum, ne cui alii innotescant, perferri iube, & lectas etiam statim deleri. Ita enim verum sensum cuiusque maxime cognosces, si eum illi a nemine alio cognitum iri, persuasum habebunt.

(d) Quod reprehendit CICERO in Catone & Cato, ait, optime sentit, sed nocet interdum reipublicæ; loquitur enim tanquam in re publica Platonis, non tanquam in face Romuli. Inprimis imprudens libertas taxatur, quæ tempori non est accommodata. Vnde dicere quidem licet, si quid non recte administrari ei videatur, sed ea lege, si futurum putet, ut neque frustra dicat, neque dicendo periculum vitæ incurrat, ut ait PLATO *Epist. 7. ad Dionis: propinq.*

Externa.

Mixta.

Præiudicia
authoritat.

re & in suffragando libere ire queat (e). Ea fere sunt præiudicia authoritatis, eruditionis singularis, experientiæ haud vulgaris in mente de aliis formata. Studium contradicendi, partus ambitionis prodigiosus. Desidia atque negligentia in inquirendo, in veritatis studio, filia voluptuosæ indolis; plura habendi cupido, fœdum monstri animi monstrum. Crassiora sunt, qui libertatem extrinsecus oppugnant, ut si in ipso actu suffragia ferentes turbentur interuentione allotriorum, aliorum interlocutione, contradictione præmatura, accedente imprimis vociferatione & manu armata. *Mixta*: alienarum precum, lamentationum, minarum impetus: insinuatio & conspiratio tristis cum affectibus misericordiæ, fauoris, metus, iræ in suffragante excitatis, quibus ductus a veritate antea cognita deficit, cogitatis mentis dissimulatis (f). Accedit haud raro vis extra suffragantem posita, cuius impetum ne sentiret Dioces a Medis vocatus ad controuersiam diiudicandam dirimendamque, voluit sibi arcem construi, addique custodes, ut tutus sine metu mali iudicare posset. HERODOT. L. I. Merentur hæc, ut, quo liberius, eo quoque fusius adducantur impedimenta, additis iis simul, quæ medellam haud contemnendam possunt suadere.

§. XXXXI. Intellectus non bene compositus firmatusque *authoritatis præiudicium* facile admittit, quo, qui hæret,

(e) Iuxta illud: Quatuor modis peruertitur humanum iudicium: *timore*, dum metu potestatis alicuius veritatem loqui pertimescimus; *Cupiditate*, dum præmio animum alicuius corrumppimus; *Odio*, dum quemlibet aduersarium molimur: *Amore*, dum amico vel propinquo complacere contendimus. C. quatuor. C. II. q. 3.

(f) Iudicia tunc, quæ deberent esse delubra æquitatis & templa S. aræ iustitiæ, cœca sunt antra, barathra impietatis & speluncæ latronum. GOTHOFRED. ad L. 1. de extraord. cognit.

hæret, singularem suæ imprimi patitur menti opinionem de alterius fama, eruditione, authoritate, quæ obicem ponit veritati & circa eam operationibus menti legi conformibus. (g) Semel enim concepta veri & iusti idea, de effatis eiusmodi viri mentem reddit a falso securam & pertæsam laborum, quæ eo inclinat, quo trahitur a præiudiciis (h). Libertas ordinata cogitandi vinculis detinetur, vbi homines ipsimet in veritatem inquirere negligunt, sed cæco impetu in id rapi se sinunt, quo aliorum cogitata eos trahunt, quibus quidem nonnunquam, aſt casu & fortuito, veritatem reperire contingit. *Vne partie des hommes ſont des animaux tellement depourvus d'eſprit & de bon ſens, qu'il faille, qu'une opinion quelque deraisonnable, qu'elle ſoit, leur paroisse auſſi iuſte & auſſi veritable, que la plus raisonnable, parce que la raiſon de quelques autres hommes a trouué a propos de l'ordonner ainſi.* vid. Discours

F 2

ſur

(g) Est hic næuus merito in omnibus causis, in quibus veritas inuestiganda, & de ea iudicium ferendum, euitandus. Interim tam late patet in quibuscunque disciplinis, vt *libertas ſentiendi* sæpius exilium pati cogatur. Quanta dāmna, sæpe cum turbis publicis coniuncta, in rebus theologicis præiudicia authoritatis operari possint, ab aliis iam ostensum est.

(h) ZIEGLERVS in *Dicaſt. c. 43. §. 9.* Suffragantium libertati hæc dat præcepta fatis probata: *Inter collegas vero, & ſic etiam in iudiciis, qui conſtituti ſunt iudices, vnusquisque liberrime dicere debet ſuam ſententiam, non ad nutum præſidis, neque ad placitum cuiusque alterius, quem reueretur aut metuit.* Παρρησία hic opus est & libertate, quæ virum iustum decet. Audiat aliorum vota, ſed ita, vt quid ſibi videatur, eloqui non extimeſcat, idque fortiter & intrepide, religioſe tamen & ex ſancto iuſtitie cultu. Denique & perſpicue pronunciet, quid ſentiat, vt, quatenus ab aliis diuerſus ſit, aut non ſit, clare pateat. Improbuſ eſt ille, qui veri copiam non facit, ſed ſuſpenſa & quo ducantur inclinatura, reſpondet. Improbuſ, qui, quæ aguntur non intelligit, & de iis tamen ſententiam dicit; improbuſ denique, qui votum ſuum alteri obnoxium facit &c.

sur la liberté de penser. sect. II. §. 1. Quamuis enim ipse intellectus, pensitatis rite omnibus causis, aliud & sanius quidem illo indicium fouerit, præiudicii tamen vis tanta erit, vt vix ac ne vix quidem, quid sentiat libere, exponat, sed reiecta propria sententia, alterius, quasi sapientioris aut sanioris forsan, assertum habeat, ex ratione: *αὐτὸς ἔφα. (i)*

Antiquitatis
& longæ con-
suetud.

§. XXXXII. Residet in nonnullorum animis alia præiudiciorum species, maiorem *consuetudini diuturnæ* atque recepto a maioribus vsui attribuens veritatem atque authoritatem, quam rectæ rationis atque sanctorum legum dictamini; ita quidem, vt quamuis stolidas consuetudines erroresque communes satis clare agnoscant, malint tamen earum conseruationem, quasi præcipuum in ea publicæ tranquillitatis fundamentum sit positum, auctum esse, quam libera sententiæ iustioris ac verioris expositione illi aduersari (k).

§. XXXXIII.

(i) Nomine der Ja-Herren hoc hominum genus insignitum, de quibus Satyricon:

Ein ehrbar Raths-Herr lieget da;
Gib wenig Rath, sagt immer Ja!
Und weil er immer sagte Ja,
So liegt ein ehrbar Raths-Herr da.

Exosus hic adfentiendi modus ZASIO, nil, inquit, *apud me loci habet harum ipsarum opinionum, quæ circumferuntur, authoritas, nisi iuris scripti veritas eas ornet, & ad id neutiquam adstrictus esse volo, vt curem, quid alii dixerint, sed potius, quod ex veritate dici potest l. 2. sing. respubl. c. 1. n. 26. f. & n. 27.* Et MALEBRANCHE de inquirenda veritate L. III. c. 3. Augustinum producit, qui stultam curiositatem asserit, filium suum in scholam mittere, vt, quid magister cogitet, discat, philosophos non posse nos erudire authoritate, quod si id vellent, inique volunt.

(k) Tali ingenio seruili præditus erat ATEIVS CAPITO, qui in his, quæ ei tradita erant, perseuerabat, vt ait, POMPONIVS in L. 2. §. 47. de orig. iur. LABEO vero, addit idem, ingenii qua-

§. XXXXIII. Adnumerandæ sunt impedimentis suffragandi libere *negligentia* atque *festinatio præcox*. Hæc enim ex desidia & languore orto vitia suadent, ne vires mentis in curate considerandis, quæ proponuntur, consumat, sed potius sufficere arbitretur, oculo, ut loquuntur, fugitiuo ius & causas intueri. (l) Quo facto præcox eiusmodi iudex aut plane ineptam, aut rationibus non satis firmatam profert sententiam, aut etiam psittacorum ritu reliquorum voces imitatur, sicque has, non leges, sibi ipsi ponit normam. (m)

Negligentia
euoluendi
ius & causas.

§. XXXXIII. Ab aliis, quæ inducantur impedimenta, *externa* appellitare placet, ideo, quod non ipsum suffragantem, ut præiudicia, sed alios authores agnoscant, eosque vel qui in eodem collegio præsident aut suffragandi ius habent, vel de quorum corio res agitur. Illorum

Impedimen-
ta externa.
Vociteratio.
Interlocutio.

F 3

mali-

litate & fiducia doctrinæ, qui & cæteris operis sapientiæ operam dederat, plurimum innouare instituit, quod utique necesse erat, cum Ictorum antiquorum inertia plurima in disciplina iuris deprauata & adulterata erant. Vtriusque etiam diuersissima ingenia TACITVS L. III. Annal. indigitat his verbis: Labeo incorrupta libertate & ob id fama celebratior: Capitonis obsequium dominantibus magis probatur. In horum censum etiam hodie illa collegia referri debent, quæ magis communes errores malunt propagare, quam veritatem amplecti, sub prætextu alicuius obseruantie.

(1) In scenam hic prodeat ZIEGLER in *Dicast. c. 25. & 26.* ubi hoc cacoëthes in iudice optime depingit, docetque, quæ inde mala in rempublicam singulosque, quibus ius reddendum est, emanent.

(m) *En effet, inquit author du discours sur la liberté de penser Sect. 2. §. s'ils ne veulent pas faire eux mêmes cet important examen, il ne leur reste, qu'une seule roye, c'est de regler leurs idées à l'égard des choses en question sur celles de leurs meres, imbuës elles mêmes de celles de leurs Grand-Meres, dont elles les ont succés avec le lait, ou, qu'elles ont entendues de leurs Pretres.*

malitia vota libere proferenda turbat vel interlocutione, vel vociferatione, vel contradictione insulsa plane & præmatura, vel conuitiis, vel productione allotriorum. Exemplo esse possunt, quæ in CÆSARE *de bello ciuil. l. i.* recensentur: *Li omnes*, (qui leniorem sententiam reliquorum contrariam dixerant) *conuicio L. Lentuli consulis correpti exagitabantur. Lentulus sententiam Callidii pronunciaturum se omnino negauit. Marcellus perterritus conuiciis a sua sententia discessit. Sic vocibus consulis, terrore præsentis exercitus, minis amicorum Pompeii plerique compulsi inuiti & coacti Scipionis sententiam sequuntur.* Student quoque potentiores nonnunquam *minis & vi* seruitutis suffragandi iugum discrepantibus a se imponere, idque agere, vt, cum *verbis*, tum maxime *re* suffragia ferentes a veritatis agnitæ libera professione detorqueant. Nonnunquam præuia causæ expositione iudici extra iudicii locum facta fauorem illi conciliare student (n). Quidam in iudicio artibus rhetoricis (o) vel etiam physicis (p) animi motus causæ suæ fauentes excitare fatagunt; alii precibus patientiam iuridicorum fatigant; rursus alii amicis aut propinquis ipsius iudicis vtuntur. Et hoc quidem libertatis impedimentum a *fauore personarum* productum ex *Φιλαυσίας* inordinatæ vitio plane progigni euidentis est, dum iudex vel in ipso proposito facti examine in amici vel propinqui partes trahitur, vt non possit non rem aliter, ac sese reuera habet, animo

Minæ & vis
potentiorum.

(n) Multa de hoc næuo, eaque egregia, collegit ZIEGLER in *diacast. c. 17. & 18.*

(o) Athenis id est in *Areopago* idcirco affectus commouere etiam per Præconem prohibebatur orator. QUINTIL. VI. *instit. orator. GVIL. POSTELLVS de republ. Athen.*

(q) Phryne meretrix, cum in eo esset, vt damnaretur, nudatis ex templo papillis ob formæ elegantiam secundis iudicum calculis absoluta est. PLVTARCHVS in *Hyperide* ATHENÆVS L. XIII.

animo suo repræsentare, quo facto prorsus necesse est, ut sequatur falsa iurium applicatio. Sed etiam præterea res externæ libertatem impediunt, quorsum refero munera: *Munera crede mihi placant hominesque Deosque*, his sapientum oculos excoecant & iustorum verba pervertunt illi, quorum interest, pessimæ causæ bonam sententiam conciliare: hi iudicis corrupti deauratas tenent manus, & suffragium illius mercantur. Vendit igitur hac ratione miser cacophilargyria infucatus ius, iustitiam, suffragium, libertatem & omnia (q). Et sic libera iustitia mediante pretio conculcata & amissa erit. PETR. IACOBI AVRELIANENS: in pract. rubr. de statu curiæ uo. n. 2. SENECA in prouerb. Beneficium accipere est libertatem vendere (r).

Munere.

§. XXXV. Promptissimum contra hæc libertatem votorum impediencia mala, siue *intrinseca* siue *extrinseca*, paratur remedium, si momenta quædam cum princeps ministros constituens, tum maxime ipsi ministri sententiam

Media contra impediencia opponenda a Principe.

(q) Optime PETRONIVS in Satyr:

Quid faciunt leges, ubi sola pecunia regnat,

Aut ubi paupertas vincere nulla potest?

Ergo iudicium nihil est, nisi publica merces,

Atque eques in causâ qui sedet, emta probat.

(r) Cette bassesse renferme deux iniustices capitalement opposées à l'intégrité, qui doit regner dans le coeur d'un iuge. L'une qu'elle engage ou met en peril le plus sages, de favoriser celui, de qui ils reçoivent le present, & par consequent de prevariquer se laissant aller à un autre penchant, qu'à celui de l'amour de la verité & de la iustice. qui doit être leur principe unique; & l'autre, qu'ils ne peuvent recevoir un present, sans approuver la conduite de celui, qui l'offre, ni par consequent sans luy faire voir, qu'approuvant sa vue de les fléchir par le present, ils y correspondent & entrent en part dans les intentions & dans le commerce, qui pretend faire d'avoir pour la recompense de son present la faveur du iuge. Droit publ. dans son ord. nat. L. II. Tit. 4. Sect. 2.

tiam dicentes commendata sibi habeant, in quibus exponendis non leue dissertationis pondus & accurata naturæ libertatis sentiendi delineatio posita.

in creandis
magistrati-
bus,

§. XXXXVI. In magistratum creatione quidem, quæ maxima muneris imperatorii pars censetur, id primum curæ publicæ caput est, vt haud perfunctorie in eo sollicitum se princeps exhibeat. Multum vtique refert, cuius generis & qualitatis ministri collegium constituent, cum, si subiectum (vti loquuntur) inhælionis incapax existat, vix ac ne vix quidem ista sententiam ferendi libertas in abstracto conspici poterit (s). Hinc princeps, collegii conditor, summus præles rectorque, ante indolem viresque animi, vitæ integritatem (t) eruditionis lumen, negotii grauitatem, cui officialis præficiendus (u), & reliqua, quæ

(s) Libertas enim illa loquendi faciendique, quod quisque velit, si eam tu in viris sapientibus cogites, ex ea in reliquos omnes redundat utilitas, sin in stultis, calamitas ad omnes permanat. Itaque qui talibus hanc potestatem facit, gladium puero & furioso tradit, qui vero bonis & sapientibus, præter alia bona etiam illud consequitur, vt improbos vel inuitos conseruet. MÆCENAS in orat. ad Cæsarem pro Monarch.

(t) Quæ supra omnia spectanda per L. f. C. ad L. Iul. repetundar. Ce n'est pas sans raison, qu'on a distingué la probité des Officiers de justice de celle des autres sortes d'officiers par le nom propre d'intégrité, puisqu'en effet ils ont besoin d'un caractère de probité si pure, si délicat & si entier, qu'elle doit être de beaucoup au dessus du caractère de probité, que toutes les autres sortes de charges peuvent demander, &c. Ils doivent avoir la force & le courage nécessaire pour leurs fonctions, la crainte de Dieu, la connoissance & l'amour de la vérité & un éloignement de l'avarice, qui aille jusqu'à la haine. Le droit publ. dans sons ordre nat. L. II. Tit. 4. Sect. 2.

(u) Recte VELLEIVS L. II. c. 127. magna negotia magnis adiutoribus egent.

quæ supra §. XXVIII. seqq. proposita (x), intimius perspecta habeat, quam iustitiæ facerdotem constituat (y).

§. XXXVII. Porro legibus, quas *ordinationes* vocant, quanta fieri potest sollicitudine, fanciat, quo ordine causæ in iudicium deducendæ, deductæ examinandæ, quid circa votorum collectionem observandum, & reliqua; cæteroquin malitiosa hominum, causæ suæ fauorem conciliantium, calliditas id facile impetrabit, ut eorum, quos sollicitationibus in suas traxerunt partes, vota prius eliciant, quo reliqui aut metu perciti, aut spe quadam allecti imperata loquantur (z). An vero senioribus vel etiam collegii præsidi, an iunioribus, an causæ relatori prærogatiuam in dicenda sententia concedere consultius sit? non adeo clarum est. ARISTOTELES quidem *Rhet. 2.* sententias, statuit, de iis rebus, quarum est peritus, a seniori dicendas esse. Ast, ubi seniores aut præses collegii ante sententiam suam exponunt, ut plurimum metuum, ne iuniores, mente nondum satis firmata, aut metu quodam reuerentiali turbata, aut desidia propria vel au-

In conden-
dis ordina-
tionibus col-
legii intuitu
ordinis suf-
fragiorum.

G

tho-

(x) Hæ SENECA in *epist. ad Lucilium* eleganter exposuit ita: Oportet magistratus esse in sententia iustos, in verbis veraces; in actionibus honestos; in exercenda iustitia mites, & ante omnia in accipiendis donis abstinentissimos. Plura addere de qualitatibus iudicum superuacuum duxi, cum mihi otium hac in re fecerit sæpe laudatus ZIEGLER in *Dicast. c. 1. seqq.*

(y) Innuit hæc GVEVARRA *horolog. Princ. L. I. c. 43.* Nescio, inquiens, cur principes & magnates cum adeo solliciti sunt in quærendis Medicis optimis ad curam corporis, adeo negligentes sint in quærendis viris sapientibus ad gubernationem regnorum ditionumque cum infinitis modis grauiusque profecto sit, damnum malæ in republica gubernationis, quam principis ipsius aut gubernatoris morbus.

(z) FRANCISCI Patricii Senensis de reipubl. institutione L. III. Tit. 3. p. 634.

thoritate eorum tacta illorum partes sequantur (a). Exemplum huius rei DIONYS. HALICARN. *L. VI.* habet, vbi Nauius quidam mutatam iuniorum sententiam in senatu protulit; se enim nulla in re ipsis, vtpote prudentioribus, aduersaturos, sed sanioribus obtemperaturos (b). Idque non, quod veram seniorum certo sciant sententiam, sed, quod probabilius saltim ratiociniis eam talem existiment. Vbi vero *iuniores* voto reliquos antecedunt, metuendum, ne pluralitatem præripiant friuolis sententiis, vel ex malitia vel ex inscitia profectis (c). Equidem iustitiæ quam strenue satisfieri posse existimem, si non semper consueto ordine, sed prout libet capiti collegii, sententiæ perrogarentur, vt perinde quisque animum intenderet, ac si censendum magis, quam assentiendum esset, quod D. AVGVSTI in maioribus negotiis institutum fuisse SVETONIUS in *Augusto c. 36.* asserit. Idem in Sabaudia Senatu obseruari

- (a) Ita censuit etiam Piso, libertatis adhuc pristinae memor sub ipsis libertatis ruinis. Exarserat Tiberius contra Marcellum, læsæ maiestatis postulatam, & quidem adeo, vt teste TACITO *L. 1. Annal. c. 68.* rupta taciturnitate proclamaret, se quoque in ea causa laturum sententiam, & iuratum, quod cæteris eadem necessitas fieret. Manebunt etiam hæc vestigia morientis libertatis. Igitur Cn. Piso, quo, inquit, loco censebis Cæsar? Si primus, habebo quod sequar: Si post omnes, vereor, ne imprudens dissentiam. Hac de causa etiam teste EOD. *L. III. annal.* exemit Tiberius Drusum consulem designatum dicendæ primo loco sententiæ, quod alii ciuile rebantur, ne cæteris assentiendi necessitas fieret.
- (b) Hinc & CARPZOV *Dec. 82. n. 9.* de nouissime in collegium receptis quod si, ait, in postremo sententiam dicunt, libera non feruntur suffragia, cum quasi pudori sit iunioribus contradicere aut ibidem prudentiores videri velle. Hoc intuitu inter Theologos Vniuersitatis Parisiens. in senatu Neapol. & Rota Rom. iuniores antecedere seniores testis est CHASSAN. *glor. mundi p. 1. confid. 19.*
- (c) Vtrumque modum habere sua incommoda & vitia obseruat quoque ZIEGLER in *Dicastice c. 43. §. 2. seqq.*

uari ANT. FABER *Cod. L. 1. Tit. 7. def. 4. testatur.* In iudicio aulico pro diuersitate causarum modo scamnum literatorum, modo Comitum præfertur. Reichs = Hofraths. Ord. Tit. V. §. 7. Daß in Sachen die iustitiam betreffend mit Frag der ersten Stimme an den Gelehrten, aber in Staats- Landes- und dergleichen Sachen an den andern angefangen werde.

§. XXXXVIII. Præterea etiam Principis officium ^{intuitu modi} ubi de *libertate* in collegiis firmanda agitur, in eo positum, ^{proferendi} vt legibus quaslibet iudiciales actiones reliquas circumscri- ^{suffragia.} bat, nec vlli vlla ratione ab iis discedendi copiam faciat, sed potius, qui tale quid audent, seuerissimis coerceat pœnis. Quæ enim *præcedentibus* § §. indicata sunt libertatis impedimenta, externa præcipue, nulla alia medela remoueri possunt, quam si is, penes quem est ius ac potestas prohibendi & præcipiendi, auctoritatem suam interponat serio. Illustriora superius adducta sunt eiusmodi constitutionum exempla. In *ordinationibus* enim *iudicii imperii aulici & cameræ* luculenta, quibus speciatim singulis impedimentis fores clauduntur, verba extant. Sic interlocutiones atque præmaturæ contradictiones prohibentur. *ord. aul. T. V. §. 3. 8.* Es soll auch aus Unsers Præsidenten Erlauben und Befragen im referiren keiner dem andern vorgreifen oder einreden, sondern einer den andern fleißig hören, und ein jeder, warum er etwan den referenten zu fragen oder zu erinnern möchte haben, dasselbe vor sich schriftlich aufzeichnen und nach Ende der relation, oder bis das votum an ihn kommt, spahren. §. 8. Unser Præsident soll auch daran seyn, daß ein jeder aus Unsern Råthen seine Stimme anders nicht, denn in seiner Ordnung und auf vorgehende Frage sein, des Præsidenten, gebe, einem andern im votiren nicht vorgreiffe, noch in die Rede falle. Prohibita conuitia *ibid.* §. 24. auch deswegen in alle Wege verhüten, daß sie selbst mit Schmach und andern hitzigen Worten

und Einreden in der Raths Versammlung sich gegen einander nicht einlassen. *Prohibita allotriorum propositio tit. 1. cit. ord. aul. §. 16.* Sich allen ungebührlichen Anhangs, Geschäfte und Partheylichkeit, die entweder unrecht oder verdächtig, oder ja sonst ihnen an ihrem Amt verhinderlich seyn möchten, enthalten. *Priuatitas iudici factas informationes & causarum relationes l. Iul. de ambitu* prohibet, quibus de *seq. §. fusius tractandum*, vbi de largitionibus & corruptionibus agendi occasio dabitur. Artificia ista subtiliora, capiendi mentem alterius oratoribus frequenter vsitata, quibus internæ excitantur propensiones, & diuersum a vero imprimatur icon, iisdem legibus prohibitiuis extirpari posse testis est *POSTELLVS de republ. Athen. c. 4.* vbi ὡς ἐν παρόδῳ de commotione affectuum a causidicis attentata, sermonem faciens, cancellarii Galliae *POYET* egregium collaudat institutum his verbis: *Donec tu, cancellarie æquissime, illis nebulonibus præscribendum regia sanctione curasti; ne quid adferrent allegationis in simplici rerum narratione pariter in quæstionibus & probationibus.* Nec minus *ordinationibus iudicii cameralis Tit. X. §. 16.* cautum: Ferner soll auch der Cammer-Richter die Assessoren in relationibus und votis nicht hindern, und darneben treulich Aufsehen haben, daß die Besizer in ihren relationibus fleißig hören, keiner dem andern in seine Stimme rede *ic. ib. Tit. XIII. §. 1.* An solchen (Verfassungen eines gerechten Urtheils) sollen sich die Besizere weder Forcht, Bedrohung, Gewalt, Befehl, Geschäfte oder andere Sachen, von wem, und in wes Nahmen es auch geschehen möge, verhindern lassen, sondern männiglich wes Würden oder Stand der sey, ohne einige sondere affection, wie gerechten Richtern eignet, bey und vermöge ihren Pflichten gleichmäßig und billig Recht sprechen und mittheilen. *Præterea ibid. §. 6.* ita cautum legimus: Es sollen auch der Cammer-Richter ernstlich Einsehen thun und in alle Wege verhüten, daß die Besizere im Rath sich nicht schmähen, oder in andere hitzige Wor-

Worte und Reden vornehmlich in disputationes der Religion wegen im Rathen und sonst gegen einander sich einlassen. Sequuntur hac ratione summi imperantes supremi imperantis ἀρχέτυπον, cuius prohibitiua lex expresse id innuit *Leuit. XVIII, & Exod. XXIII.*

§. XXXXVIII. Imperans vero ante omnia corru-
ptiones & munera prohibeat, quibus pessimis mediis iu-
dicis fauor conciliatur, & animus sapientis etiam ita ex-
cœcatur, vt, cognita licet facti improbitate, non tamen ei
integrum sit, quæ sentiat, *libere* proferre,

Sed trahit inuitum noua vis aliudque cupido

Mens aliud suadet, video meliora proboque,

Deteriora sequor. (d)

Sed &, si datum fuerit, vt secundum dantem in bona causa iudex pronunciaret, nihilominus quoque crimen contrahitur; iudicem enim corrumpere videtur & litem perdit. *l. 2. §. 2. de cond. ob turp. caus. (e)* Memoraru digna, quæ in Anglia ad obseruandam libertatem in camera communium (Chambre des Communes) sancita: *Ne huius Camerae membra aut pensum, aut munus a Rege accipiant sub pœna exclusionis a collegio.* Theodosii M. constitutio in *l. 4. cod. ad l. Iul. repet.* idem iniungit, atque FERDINANDI III, *ord. aul. tit. l. §. 15.* Auch keine Berehr: oder

G 3

Schein,

(d) *Medea Ovid. L. VII. Metamorphos.*

(e) Sapienter PLATO de LL. lib. XII. *Qui patriæ in aliqua remi-
nistrant, nullo modo munera recipiant. Nec vlla occasione aut ra-
tione nobis persuadeamus, in rebus quidem bonis suscipienda esse mu-
nera in aliis minime; nam nec cognoscere facile est, neque cum
cognoueris continere. Nec excusatur officialis munera accipiens
pro sententia, dato quod tulerit sententiam, quæ nemini nocet
per L. fin. de extraord. cognit. DECIANVS in tr. crim. L. 8. c. 40.
n. 11. FRANCISC. DE CALDAS ad l. un. part. 4. n. 17. eod. ex
delict. defunct. Plura de hac materia congescit digessitque ZIE-
LER in Dicast. c. 20.*

Schenkung annehmen &c. (f) Recte ex *animo corrupto* prolatae sententiae ipso iure nullae declarantur in *l. 7. c. quando prou. non est nec.* Imo iudex litem suam facit, & ad vniuersum litis dispendium obligatur. *l. 15. §. 1. de iud.* Nec impuniti manent, qui iudicem corruerunt, corrumpendumue curarunt iuxta *l. 1. §. 2. de l. corn. de fals. nou. 124. c. 2.* (g) Lex XII. Tabb. corruptos iudices a poena haud immunes iussit, vt potius capitaliter plectendos sanxerit. Constituuntur ob id ipsum salaria atque stipendia publica auctoritate, ne forte iudicialis ordo sine honestis subsidiis vilescat, aut ad munera turpia adspiret. Hisce causis commotus ALEXANDER SEVERVS, quos iudices creauerat, in-

(f) Formula iuramenti ad modum *l. fin. Cod. ad L. Iul. repet.* conflata, quo obstringi solent iustitarii Ser. ac Pot. Borussorum Regis edito de Ao. 1695. d. 16 Nov. comprehensa. Daß er seines Amtes halber keines weges Giften, Gaben, præsenten oder promessen von was Natur oder Eigenschaft dieselbe immermehr seyn können oder mögen, von keinem Menschen, weder auswärtigen noch einheimischen, weder von Hohen noch Niedern und das weder durch sich selbst, noch durch andere, sie seyn seine Angehörige, domestiquen und Verwandte oder Freunde empfangen oder annehmen, sondern so bald ihm etwas dergleichen offeriret oder versprochen wird, er solches anzeigen und im geringsten weder directe noch indirecte davon nicht profitiren, sondern unpartheische administration der iustitz ihm angelegen seyn lassen und befördern &c. quo & *L. Cincia* tendit. CICERO in *orat. pro L. Manilia.* Per Bullam Pontificis PAVLI II. & SIXTI III. prohibitum refert ANTONIN. DIANA *resol. moral. P. VIII. tr. 8. resol. 42.* ne rectores, gubernatores alique officiales Romanae ecclesiae vel etiam legati a latere ad regimen & gubernationem prouinciarum, ciuitatum & terrarum Rom. ecclesiae deputati vel deputandi a prouinciis, ciuitatibus vel terris, quibus praesunt, vel officia exercent aut a singularibus suae legationis regimini aut gubernationi suppositis, aliquod genus muneris accipiant.

(g) Quod in Gallia quoque obseruari testis est IOAN. PAPONIVS *L. VI. corp. iur. Franc. Tit. 2. art. 12.*

instruxit rebus ad vitæ cultum spectantibus, rhedæ quoque & mulis, reddendis in quadruplum, si inique iudicassent: si iuste, retinendis. (h)

§. L. Porro, vt satis tuta sit in collegiis sentiendi libertas a *malitia* & *fastu* hominum, qui ex nutu suo contra æquitatem cuncta agenda putant, nisi metu poenæ deterreantur, omnis in eo sit summus legislator, vt constitutionibus *clausulam* addat *pœnalem*, quam in legum transgressores exerceat, nosque potius ex societate, quam iustitiam exulare sinat. *Ord. Cam. Tit. XIII.* So auch sehen, daß einer ohne rechtmäßige Ursach öffentlich in seinen votis gefährlicher Weise der singularité oftmahls und pertinaciter beflisset, denselben soll man nicht dulden (i). Principis

puniendo harum ordinationum transgressores.

(h) Reprobata & in f. literis *ἡγοφάγλα*. *Principes tui contumaces & socii furum, unusquisque amat munus & sectatur retributiones; pupillo non dicunt ius & causa viduæ non peruenit ad eos. Propterea dictum domini Iehouæ exercituum, robusti Dei Israël; Eheu consolationem capiam de hostibus meis, & ultionem sumam de inimicis meis. IESAÏÆ c. I. v. 23. 24. IB. c. V. v. 23. Væ absoluentibus improbum propter munus! Deuter. XXVII. v. 25. maledictus, qui accipit munus ad percutiendum quenquam cæde innocentis! Sunt qui esculenta & potulenta nomine munerum haud decorari posse existimant, videmus tamen, inquit Mr. LE BLEV in instruct, consil. c. 11. n. 6. vt magistratu eiusmodi esculenta comedente stuporem dentium miser litigator sentiat. Et STEPHANVS GRATIANVS inter esculenta, inquit, interdum iustitia comeditur & inter ossa edulium iustitia ipsa quiescit. Loquitur de his l. 6. §. f. de offic. Procons. cuius interpretationem DAMHOVDERVS Pract. crim. c. 130. de corruptela n. 9. subministrat; speciatim vero FELTMANNVS ad cit. loc. vbi eleganter ostendit, Ictum tantum loqui de Xeniiis, quæ gratulationis ergo aduentantibus in prouinciam, non corruptionis gratia, offerebantur, prout olim vsitatum erat.*

(i) Ea de causa ob furta sua & delicta, quæ magno numero erant & insignia, Petrus Ledetus Consiliarius Parisiis Arresto Curiae XX.

pis prudentiæ insuper maxime conuenit, & ad libertatem firmandam haud parum confert, si, cui ministrorum magis faueat, dissimulet ne forte talis gratiæ principalis confusus, spretis aliorum sententiis, pro lubitu ius administret, aut certe aliis metu reuerentiali percussos necessitatem secum sentiendi imponat (k). Firmandus contra animus eorum, qui nullo modo a veritatis via & libertatis sano exercitio se dimoueri patiuntur, collaudandi, instigandi, vt in hoc virtutis & iustitiæ tramite progrediantur ulterius. Et, si accideret, vt ministro contra ipsius principis intentionem loquendum, patienter audiendus, quod ab Alexandro Seuero factum *ÆLIUS LAMPRIDIUS in Alexandro* deprædicat. Nec semper iis fidendum, quibus omnia Principum honesta atque inhonesta laudare mos est.

TACIT. *L. II. Annal.*

Media contra impedimenta libertatis opponenda a suffragantibus. α) generaliora.

§. LI. Officia suffragantium ad excludenda a foro impedimenta interna inprimis generaliter ea sunt, quæ virum bonum faciunt; & ita quidem iudex in omnibus exercitatus sit virtutibus, vt non fucō vitiorum virtutes tegat, sed vero cultu eas prosequatur; *arg. l. 4. §. 1. fam. ercisc.* boni enim & innocentis viri officio eum fungi oportet (l). Non me dimittam in diffusissimum omnium, quæ

Iunii 1528. condemnatus fuit ad publicam & solennem dilectorum agnitionem & officio suo priuatus, de gradu deiectus vesteque plebeia amictus fuit. vid. IOA. PAPONII *corp. Iur. Franc. L. VI. Tit. 2. art. 14.*

(k) *Non vis sed ius.* Lemma leoni adscriptum, cui iuuenis libram signum iustitiæ manu tenens insidebat; Symbolum Henrici III. Bohemorum & Carinthiorum Ducis. vid. IOA. PALATII *Aquila sancta seu Bauarico L. XV. c. 2.*

(l) Qua laude ornari memini Ictum Schneidewinum, qui studuit vnice, ne a præscripto legum dissentiret vox ipsius, neque in gratiam aut odium cuiuspiam a boni viri officio declinaret, vt hoc pacto conscientiæ integritatem erga Deum & nominis sui atque existimationis dignitatem ad alios tueretur. Vid. DE BEVST *de vita Schneidew.*

quæ iudicem decent, virtutum campum, nec attingam modum, quo munus iudices suscipitur, ne scil. id fiat ambitu largitionibus, matrimoniis, obrectationibus; nec sollicitus ero, an iudex limites suæ iurisdictionis extendere & μεταβάσιν quasi εἰς ἄλλο γένος committere possit; conabor tantum ea producere officiorum genera, quæ libertati suffragandi potissimum inferuiunt, quæ commode in duas classes possunt referri. Sunt quædam antecedentia, quædam concomitantia & ipsum suffragandi actum ingredientia.

§. LII. Illa deriuantur ex voluntatis sanæ & ad sanæ rationis ductum accommodata indole, vbi nimirum motus isti voluntatis, quos affectus nuncupant, non prædominantur, sed saltem ad virtutem stimulos addunt, quod qua ratione fiat, quibusque artificiis illorum impetus reprimendus, illi tradunt, qui circa mores hominum formandos occupantur; præsupponuntur tamen vt fundamentum mediorum, quæ impedimentis libertatis suffragiorum opponuntur. Omnes enim homines, qui de rebus magnis consultant, ab odio, amicitia, ira atque misericordia vacuos esse decet (m). Est hoc, quod voluit Pericles ab amico rogatus intimiori, vt sententiam diceret iniquam, cui ille: sum tibi amicus, sed tamen vsque ad aras, id est, quatenus iustitia & æquitas non repugnat. OHEM *de Consul. c. 4. n. 74.* Hac de causa constans & perpetua

β) specia-
liora

horum alia
actum suffra-
gandi ante-
cedunt, alia
concomitan-
tur.

1) anteceden-
tia firmum
propositum
virtutis ac
iustitiæ co-
lendæ.

(m) Cæsar apud Sallustium, *summa ope nitantur*, inquit, *vt sine liberi, quod nimirum in negotiis iudicandis fieri non potest, quin peccent, qui in ferendis sententiis aut amicos, quibus satisfaciunt, aut inimicos, quos vlciscantur, respiciunt* ANT. GVEVARRA *Horolog. Princ. L. 3.* & de Schneidewino cit. DE BEVST deprædicat, in sententiis dicendis vnâ semper æquitatem atque ius sibi propositum habuisse, & ad scopum diuinæ legis respexisse, nec sententiam ad placitum voluntatemque cuiusquam inflexisse.

petua voluntas, ius suum cuique tribuendi, *iustitia*, audit, & ius dictum per iustam sententiam iniuste attributum est, si contra iudicis voluntatem ac intentionem id acciderit; iustissima enim iustitia sectanda. *Deuter. XVI. v. 20.* Patefcit ex his, firmam iudicis animo infixam requiri intentionem ad iustitiam colendam, iusque ad facta obuenientia applicandum, quod, quamquam per se certum est, pro ratione circumstantiarum tamen applicatione diuersimoda indiget, & hæc, non nisi inuenta veritate, felici euentu succedat. Huius studiosissimus iudex nullam perdit industriam, eam curatori & facti examinatione & iuris, imprimis eiusdem mentis & sensus, inuestigatione, & euentus inde resultantis indole indagandi (n). Ducit dein talis consideratio intimior ad iudicandum de qualitate obiecti & ad formandam sibi solidam de facto & iure ideam; qua enata prodit simul confidentia, certa persuasio & internum conscientiae de veritate & iustitia propositionis in mente formatæ testimonium.

Diligentia in
inquirendo
in ius & factum.

§. LIII. Equidem non raro *grauiora dubia* emergunt, vel ex causidicorum, omnia inuoluentium, fluctibus nata, vel ex grauitate causæ producta, quæ eius, qui sententiam ferre debet, mentem quandoque suspensam tenet, vt fluctuet, & *libertatem* suffragium ferendi quodammodo amisisse videatur. Verum labor omnia vincit, (o) cui

(n) DIOD. SICVLVS *antiqu. L. II.* asserit, in Simandii Aegyptiorum Regis sepulcro imagines iudicum suffragantium positos fuisse, a quorum collo veritatis imago penderet, quam oculis subclausis intuerentur; quibus indigitatur, iudices non nisi veritatem respicere debere. MARCVS MANTVA *Dialog. de nar. 21. n. 4. clas. 9.* manibus caruisse imagines habet, ne iudices oculis flecti, aut muneribus moueri se sinant.

(o) Vigilando, agendo, bene consulendo prospere omnia cedunt, vbi socordiae aut ignauiae te tradideris, nequaquam Deos implores, irati infestique sunt. CATO *apud Sallustium.*

cui inuigilans iustitiæ sacerdos non potest non supra omnes dubitationis fluctus emergere. Horum enim impetus, si iura tantum tangit, haud feliciori successu reprimuntur, quam si interpretationis genuinæ methodo sensum *legis* eruat, rationesque legislatoris impulsivas perspectas sibi reddat. (p). Circa ipsam causam grauiora dubia emergere possunt, circumstantiis variis eam inuolentibus. Attamen his euoluendis iudicio opus est solidiori adhibendum mentis acumen, præcauendumque, ne vel minima circumstantia sine debito examine relinquatur. Cæterum sufficit, secundum ea, quæ proponuntur, iudicasse, nec licebit iudici, aut secundum antea iudicata in pari causa, nisi omnes concurrant circumstantiæ, aut secundum a semetipso ex probabili quadam ratione præsupposita quicquam in facto supplere; (q) licet ex euentu pateat, ab omni errore alienam fuisse iudicis opinionem, quod enim ab initio vitiosum est, ex tali euentu non purgatur. Nec facio cum his, qui inter supplementum ex figmento iudicis distinguunt, & inter illud, quod in ipsa rei veritate nititur, per modum explicationis a iudice additum. Quod si enim momentum aliquod a partibus neglectum, neglectum est ipsorum culpa, & suæ quisque tribuat negligentia, si iura, quæ vigilantibus scripta, dein seuerius quidpiam in illum statuunt (r). Nec pro veritate agnoscendum, aut iuxta illud ius

H 2

dicens.

(p) Dicitur hoc, ante iudicium sibi iustitiam parare. *Eccles. 18.* Ad poenitendum enim properat, cito qui iudicat, tritum erat Schneidewino *cit.* DE BEVST *de vita Schneidew.*

(q) Alias iudex videtur assumere aduocati partes, & suspectus recusari potest. CRAVET *conf. 134. n. 1.*

(r) Aliud in iis obtinet, quæ publicam causam attingunt, vbi iudici integrum erit, ex officio supplere. WESENB. *consil. iur. 43. §. 179.* *conf. de hac materia ZAVNSCHLEIFFER de officio iud. supplet. & DN. PRÆSID. de iudice ex offic. procedente ZIEGLER in dicastice c. 34.*

dicendum, quod extra acta aut ab ipsis partibus priuatas iudicium ædes adeuntibus, aut per rumorem & famam ad iudicis aures defertur. Veritas forensis non nisi coram tribunali nata, coram tribunali quoque colenda.

Hinc oritur
confidentia.

§. LIIII. Quod si attentione assidua, prouidentia diligentiori atque prudentiori circumspeditione, vt *mediis* proueniendi ad veritatem idoneis, hæc inuenta fuerit, oritur certa in mente persuasio, decretum iudicii iustum & applicationem iuris ad factum, de quo quæritur, legitimam esse. Hac instructus *libere* sententiam in confessu collegarum proferre, & absque seruili quodam timore aut mentis titubatione de causa iudicare potest. Ast hic opus, hic labor, vbi strepitu allotriorum, garritu contradicentium (s), vociferatione disputantium, querelis lamentantium, autoritate potentiorum, allegationibus consuetudinum receptique vsus, tentationibus corruptionum, rigore minarum, aliisque ita exagitatur animus iudicantis, vt, quo se vertat, ipse nesciat. Wann das Glück oder vielmehr Unglück einen ministerum dahin getragen, wo es an der Thür mit grossen Buchstaben steht: Veritas odium parit; wo man das placebo nur allein singen und mit der Wahrheit zurück stehen muß, das thut einem heroischen und genereusen Gemüthe wehe und schmerzlicher als der Todt selbst. Homo fortis amicus est veritatis, infensissimus adulatorum hostis, feueritatis

(s) Pertinet huc testimonium PLINII quod L. III. ep. 9. n. seqq. adfert: *Iam illa, ait, quam ardua quam molesta tot reorum amicis secreto rogantibus negare, aduersantibus palam obsistere? Referam vnum aliquod ex iis, quæ dixi. Cum mihi quidam e iudicibus ipsis pro reo gratiosissime reclamarent, non minus, inquam, hic innocens erit, si ego omnia dixerem. Egregium παρρησιας documentum! addit vero optime; Nam fides in præsentia eos, quibus resistit, offendit, deinde ab illis ipsis suscipitur & laudatur.*

ritatis obseruator, perpetuo tenore sibi constat, delatori-
bus inimicus, *in sententia dicenda liber*, a superstitione alie-
nus, in dictis grauis, principi iuxta ac aliis sententiam mi-
nime dissimulans. *Hippolyti a Collibus Consiliar. cum ad-
dit. Naurathii p.m. 699.* Hinc officia suffragandi actum con-
comitantia in censum veniunt, quæ, qualia sint, sequentia
demonstrant.

Media suf-
fragandi a-
ctum 2) con-
comitantia.

§. LV. Prolaturus igitur suffragium *παρρησία*, signo
confidentiae certissimo, vtatur, quæ non in eo consistit,
vt vociferatione quadam subrustica votum protrudatur,
aut sesquipedalibus concipiatur verbis, sed potius, cum
veritas in paucis consistat, vt sententiam firmis rationibus
saluti publicae nixis, munitam prompte ac intrepide pro-
ferat, modestia comite (t). Inprimis remouenda a suf-
fragio omnis fastus, cum haud proficuum decorumque
sit, vt res statim in conflictum abeat, aut in prolixam di-
sputationem, quæ sæpe incentium est tædiosissimæ alter-
cationis, sed sufficit, argumentis vtrunque adductis, pro-
beque consideratis perspectis, animi sensa sine vlla partis
aduersæ sugillatione exponere.

παρρησία.

§. LVI. Inprimis vero *præsentia animi*, vbi in con-
fessu pleno vota singulorum rogata iuxta præscriptum or-
dinem proferuntur, exigitur. Hæc attendit ad quælibet
momenta horumque pondera, mentem inprimis flectit ad
ea, quæ discrepantia a se sentit, & ex tot rationum indo-
le, an satius sit, a sua in alienam transire sententiam, an
vero in eadem firmo persistere talo? iudicat; cum ordo
eum tangit, *fortitudine, alacritate, constantia, grauitate ad-*

*præsentia
animi.*

H 3

iutus,

(t) Vid. GRACIAN *homme de Cour. Max. 14.* La verité a de la force,
la raison de l'autorité & la iustice du pouvoir mais elle sont sans
lustre, si la belle maniere y manque, au lieu, qu' avec elle tout en
vaut davantage.

Fortitudo,
medium ad-
uersus mo-
tum & præ-
iudicia.

iustus, veram, quam fouet, sententiam omnibus exponit.

§. LVII. Coniuncta hæc sunt arctissimo quasi vinculo, & genuinam libertatis, quam suffragium desiderat, essentiam constituunt. Et fortitudo quidem mentem firmat, ne authoritatis, eruditionis, experientiæ contradicentium radiis veritatis sensum obfuscarî patiatur. (u) Multo minus comitiis, opprobriis litigantium a veritatis semel cognitæ tramite abstrahatur, aut ad superioris minas fluctuare necessum habeat, nec cum fortuna sui Principis loquatur, quam cum ipso, (x) vt ait TACITVS L. 1. Ann. Præditus hac loquendi fortitudine Cardinalis Borgia Legatus cum charactere Regis Hispaniæ, cum in consistorio Pontificis de periculo, quod religioni Romano-Catholicæ in Germania immineret, verba faceret. Totius rei seriem his enarrat verbis IOBVS LVDOLFFVS in der Schaubühne der Welt ad an. 1632. tom II. L. 32. c. 1. p. 83. Der Pabst hörete ihn mit grosser Gedult zu, wie er aber sagte: & adhuc Sanctitas vestra cunctatur, da fuhr der Pabst auf, und rieff ihm mit zornigen Gebehrden zu: taceas! Borgia thäte, als wenn ers nicht hörete, und fuhr mit Reden fort. Der Pabst wiederholte etliche mahl: taceas! taceas omnino! und setzte endlich hinzu: & exi. Da sprach Borgia: Man könnte keinem Cardinal, der zu Gottes und der Kirchen Dienst für das gemeine Beste der ganzen Christenheit im Nahmen des cathol. Königes redete, silentium imponiren. Der Pabst interrumpirte ihn vielmahls und fragte ihn endlich: Ob er denn dieses als Spanischer Ambassadeur vorbrächte, so schickete es sich hieher nicht;

(u) *Iustus enim quasi leo confidens absque terrore erit.* Prouerb. XXVIII.

(x) *Sapiens ingenium suum & prudentiam non venditar, nec suas vnquam rationes eo confert, vt principis alicuius gratiam acquirat, ad cuius nutum & arbitrium se totum componat, sed speciosam illam seruitutem fugit.* HIPPOL. A. COLL. *Consil. in Præfat.*

nicht; brächte er es aber als Cardinal vor, so sollte er wissen, daß ihm nicht gebührte in Gegenwart seiner, als des Pabstes, also zu reden, und Rath zu geben, er würde denn darum gefragt oder geruffen. In dem alterirte sich der Pabst dergestalt, daß er diese formalia zu ihm sagte: Vis me e Domino facere seruum. Da stund der Cardinal Albornoze ein Spanier auf, und sagte: Borgia rede weder als Spanisch. Bothschafter, noch als Cardinal, sondern als Protector der nation. Der Pabst antwortete: Er möchte seyn, was er wolte, so sollte er schweigen und abtreten. Da commouirte sich Borgia und sagte: Weil ihm denn die Freyheit zu reden benommen würde, so wolte er hiemit seine declaration schriftlich übergeben.

§. LVIII. Resistitur porro hac virtute intempestiuæ aduersus commiserationem in-
commiserationi, quam preces & lacrymæ miserorum excitant; sanctum, grauem, seuerum, incorruptum, adulatione vacuum, contra improbos nocentesque inexorabilem, erectumque arduum, & potentem vi & maiestate, æquitatis veritatisque terrificum se gerit iustitiæ antistes(y).

§. LVIII. Fortitudo hæc libertatis conseruatrix Constantia.
tunc demum victoriam reportat, si *constantia* eam comitatur, vt illum non ferrum, non ignes, non calumniæ aut rumores populares ab officio deterreant. TACIT. Ann. XVI. (z) Thomæ Mori more, qui rogatus in carcere, an

(y) Apud Romanos fiebat sæpe numero miseratione, tum splendore vitæ, nonnunquam gratia aut meritis antea exhibitis, vt magni casus intercederent, fieretque repentina mutatio, vt qui modo erant repudiati, honestissima suffragatione haberentur digni, præsertim a populo, qui velut mare sempiterna agitatione mouetur. ALEX. AB ALEX. Gen. Dier. L. III. c. 3.

(z) Iustum & tenacem propositi virum
Non ciuium ardor praua iubentium,
Non vultus instantis tyranni
Mente quatit solida, neque auster. HORAT. Oda III. L. 3.

an non sententiam mutasset, Regis decretis subscripturus, instare diem supremi fati; *iam vero*, inquit Morus, *mutavi*. De qua adstantes valde gauisi postea interpretationem huius suæ vocis acceperunt: *mutavi: constitueram enim ante barbam solum, nunc autem, re pensiculatiùs examinata, consultissimum iudicaui, barbam simul & comam præbere attondendam*. THOM. STAPLETON in Vita Mori. Nam ubi insolens fastus hominum animos percrebuit, ignominia sibi ducunt, si aliorum a sua discrepantem intelligant mentem: hinc rationibus, artificiis oratoriis & durioribus quoque remediis in suas aduersarios trahere partes satagunt, ut firmatum etiam pectus sat negotii habeat, quo contra eiusmodi insultus munire se valeat. Egregium in Senatu Romano, ubi de bello cum Volscis agebatur, huius constantia exemplum conspiciendum nobis exhibet DIONYS. HALICARN. l. VI. Sect. 5. Senatores, inquit, diuersi sententia modo hoc, modo illud suffragabantur, donec Appius Claudius ita elocutus: Quoties, P. C. de his rebus agitur, semper in eadem permaneo sententia, nil esse concedendum plebi, quod petat, nisi sit legitimum & honestum, neque generosos reipubl. animos imminuendos ac deprimentos? Et ne nunc quidem aliter sentio ac præcipio, alioqui omnium mortaliū essem stultissimus, si, cum anno superiori consul collegæ mihi aduersanti & plebem in me concitanti restiterim & constanter in proposito perseverauerim, nec ullo terrore, ut de sententia decederem, compelli potuerim, nec ullis precibus aut gratia cesserim, iam priuatus me ipsum deiicerem & meam loquendi libertatem proderem. Siue igitur hanc mei animi libertatem unusquisque vestrum velit appellare generositatem, siue arrogantiam, tamen quamdiu viuam, nunquam in gratiam improborum hominum nouas tabulas introducam, sed etiam omni studio eos oppugnabo, qui eas introducere voluerint, illud considerans, omnia vitia, dissensiones, & ut paucis rem complectar

plectar, omnem reipubl. subuersionem ex nouis tabulis nasci: & siue quis aliqua cum prudentia, siue per insaniam (si quidem non priuatam, sed publicam incolumitatem spectandam censeo) siue quocunque alio modo hæc a me dici putabit, ei permitto, ut, prout voluerit, sentiat. Et paulo post: Verumtamen, inquit, non propterea (quod omnes sibi contrarii sint) de pristina mea sententia decedam. Senatoris namque apud Romanos officium erat, de bellis, de lege, de fœdere & autionibus ac tota gerenda reipubl. libere sentire, ac fortem & constantem sententiam dicere. POLYB. L. VI. Est hoc CICERONIS monitum in orat. pro L. Muræna: In sententia permaneto, nisi sententia alia vicerit. Coeteroquin constantia degenerat in pertinaciam ex pruritu rixandi propullulantem, quo casu satius erit, mutare sententiam, uti in O. C. Tit. I. §. 17. traditum: Wenn einer ic. oder aus Ursache der Nachstimmen sein votum ändern, verbessern oder befehen wolte, das soll ihm nach gehaltenen Umfrage zu thun erlaubt seyn. Nec enim doctus mutationem consilii inconstantiam dixerit, CICERO L. 1. offic. & ipse Imperator nou. 22. in præf. non erubescimus, inquit, si quid melius etiam horum, quæ ipsi prius diximus, adinuentamus, hoc sancire & competentem prioribus imponere correctionem.

§. LX. Quis vero dubitabit, perspicuitatem tum in Perspicuitas. eloquendo, tum in scribendo animi meditata esse præcipuum ministri in suffragio ferendo requisitum? Incommoda, quæ oriri solent ex obscuritate sermonis, satis dilucide apparent ex oraculi dubiis inuoluta elocutione:

Aio te Æacida Romanos vincere posse.

Quantam perniciem non rite interpunctata illius Angli attulit scriptura? Regem occidere nolite timere pulcrum est si omnes consenserint ego non dissentio. Quibus verbis duplex

sensus enascitur, prout nimirum interpunctiones collocantur. Prior sanus hic est: *Regem occidere nolite, timere pulcrum est; Si omnes consenserint, ego non; dissentio!* Alter vero improbus hic: *Regem occidere nolite timere; pulcrum est. Si omnes consenserint, ego non dissentio.* Huc quoque referri potest pronunciatum valde dubium: *Absoluo absolendum & condemno condemnandum. vid. IOAN. BAPT. ASINIVS de modo procedendi in ciuil.* Candor animi ac sermonis, si in vlla, in hac praesertim re est maxime necessarius; vnde recte veterum illud tritum: *qui non vult intelligi, non debet legi; addo: nec audiri.* Minister enim candidus iuste & recte, remotis omnibus sinistris furorum generibus, agere debet (z).

Finis libert.
suffragior. sa-
las publica.

Veritas.

§. LXI. Hæc officia vt rite, & prout sacerdotem iustitiæ decet, suscipiantur & peragantur, non parum conducere videtur *consideratio utilitatis publicae*, cui inuigilare vltima lex esto. Cura vero salutis publicæ in optatum producit effectum tunc demum, cum suum vnicuique tribuitur; tribuitur vero a parte suffragantis ea ratione, quam supra indicaui. Eo ipso *veritas* patefit, patefacta inclarescit, in oculos incidit, menti inhæret, animo infixæ radices agit, & quasi oceanus per totum sese terrarum orbem diffundit, iustitiæque viæ hætenus inuiæ peruiæ redduntur. Consistit in hoc potissimum iudicis officii momentum, quatenus circa salutem publicam versatur; quatenus vero semet ipsum intuetur, efficit laudata suffragandi libertas, tranquill-

(z) Egregie LVCIANVS SAMOS. T. I. oper. in dialog. Piscator. seu reuiuiscens per fictum aliquod iudicium virtutes iustitiarum, modum procedendi in causis ac sententiarum rogationem declarat, & philosophiam Præsidentis ficti huius dicasterii advocantem ad iudicandum assessores hisce verbis: *Sequimini ingenitas & loquendi libertas!* producit.

quillitatem animi & approbationem suffragii a dictamine rectæ rationis promanantem.

§. LXII. Merentur adducta, vt sedulo ponderentur, & quatenus libertas suffragandi *principi, reipublicæ & consiliariis* seruiat, qualeque commodum iis afferat, adhuc indicetur. Princeps, ne videatur arrogans, merito consiliis vtitur alienis, eoque ipso prudentior aliis apparet. (a) Hæc PETRVS ALDOBRANDINVS Cardinalis responso sapienti, ad datam quæstionem, *quid princeps potissimum cauere debet* (expressit eleganter non minus, quam acute) *Ne præ nimia sua fiducia alienum negligat consilium.* vid. HEINR. FARNESIVS in apophth. Aldobrandinis tit. XVIII. n. 1. Præterea felix respublica, quæ videt oculis non oculo. Rex Angliæ IACOBVS in oratione habita in conuentu, ordinum d. XVIII. Nou. clō Iocv. inter alia hæc attulit non sine omnium approbatione & gaudio: Ego, inquiens, & hoc orbe teste profiteor, nil me vnquam ad vos relaturum, quod non æque reipublicæ commodis possit, quam meæ ipsius utilitati seruire, & iis decretis nunquam intercessurum, quæ utilitatis publicæ, cuius ego procurandæ causa in hoc fastigium sum euectus, aliquid conferre videbuntur, siue ad fines illos, quorum gratia hos ordines coire monuimus, siue ad indicanda patriæ vulnera, quæ iis inuolucris obteguntur, vt, nisi aperientibus vobis, non possint in regis cognitionem ac veluti conspectum venire, ea communi discutiendo consilio proferre debetis. Vnde PLATONIS, quod maxime valuit apud CICERONEM, præceptum præcipuum erat, vt utilitatem ciuium ita tueatur suffragia ferens, vt, quicquid agat, ad eam referat, utilitatum oblitus priuatarum.

(a) Hæc fuit sententia ISOCRATIS orat. ad Niccolem principem ita instruentis: *Potestatem fac viris sapientibus, libere dicendi sententiam, vt si quibus de rebus dubitas, præsto sint, qui illas tecum vna examinent.*

intuitu Rei-
publicæ.

§. LXIII. Formam, quam dicunt reipublicæ quam-
cunque, vt & societatis vel minimæ contineri arctius, ob-
seruatione, distributione, collatione & defensione iusti re-
ctique, vel ex primis elementis iuris naturæ neminem la-
tet. Hanc vero promoueri vel etiam augeri non stratage-
matibus, sed consiliis sanioribus certum est. Liberum e-
nim vbi est consilium, libera ibi est respublica a nequitia,
flagitiis, iniuriis, damnis, periculis & aliis eiusmodi ge-
neribus nocituris; legibus authoritas inest; consiliis gratia;
terror incutitur malis; bonis additur calcar; crescunt co-
namina pia, verbo: suum cuique tribuitur. (b)

intuitu veri-
tatis & iusti-
tiæ.

§. LXIII. Veritati, vti in omnibus litandum, ita
quam maxime & vltimato studium consiliiarii in eo collo-
candum quisque videt, qui operam rebus suis nauare stu-
det non infelicem, vt veritatem comitem habeat, tum in
inquirendo, tum in *exequendo*. Et quamuis non sine labo-
re veritatis inuentio, quæ interdum nubeculis quibusdam
circumstantiarum inuoluta, obtineatur, (c) obtinetur ta-
men, & eius radii nunquam maiores apparent, quam si
magno studio antea nebula, quæ illam obfuscauit, discuf-
sa fuerit, & patefcunt in dicendo, asserendo, rogando,
contradicendo, conferendo rationes cum rationibus; id
quod fit tunc demum, cum in eo sumus, vt nostram libe-
re proponamus, quam libere in mente concepimus sen-
tentiam de rebus, quæ in consultationem veniunt & con-
clusionem.

§. LXV.

(b) Theopompus rex Spartanorum sciscitanti: *quæ potissimum ratio
seruandi regni esset?* respondit: *si iustam dicendi libertatem ami-
cis permittat & subditorum, quantum fieri potest, iniurias vin-
dicat.*

(c) Secundum illud GRACIANI in tr. *homme de cour*: *La verité
ét une demoiselle, aussi honteuse, que belle, & pour ce sujet elle va
toujours masquée.*

§. LXV. Denique suffragium ferens semetipsum ^{intuitu suf-} optime prospexit, si ratione habita conscientiae ab huius ^{fragantis.} condemnatoria rigorosa fatis se tutum reddat, & fræna peruersis propensionibus, libertatis suæ hostibus, a recta ratione imponi sinat; quo facto tranquillitatem animi facili negotio obtinebit, qua uti atque frui non minor est felicitas in consiliario, quam in republica pax a discordia dissidiisque remota. Sequitur hæc liberum prolatum suffragium, dum veritatis amans regulis recti iustique hoc solamen secum fert ubique, licet aduersis prematur casibus, vexationibus atque turbis. Quæ enim extra nos posita, non habent maiorem vim iis, quæ intus possidemus. Sit, ut princeps, sit, ut collega, sit, ut turba reliqua vel authoritate, vel corruptionibus, vel minis, vel vi acharonta mouere conetur, non tamen dimouebitur iustus veraxque & constans animus, in quem VITTORII SIRI verba in præfat. ad Mercur. Tom. II. quadrant: *Alcuni hanno creduto con le machine potentissime dell' oro e delle minaccie di poter far breccia nella costanza del mio cuore, con deuiarlo dal proponimento di ridire il vero. Ma ben presto si sono auueduti, che tutto l' oro de l' Indie e tutti i piu terribili oggetti valeuoli ad imprimere caratteri di pallore nel volto del piu brauo huomo del mondo, non erano bastanti per scuottere la mia saldezza e per farmi promuntiare vna sola parola repugnante alla mia coscienza. Viuo contentissimo nella tenuita delle mie fortune, ne vagano per la mia mente pensieri d' inalzarle a conditione maggiore, poiche non ho parenti da beneficiare, ne incentiui d' aggrandire la mia casa ristretta alla mia sola persona, che si professa cittadino del mondo e vi conosce per patria quei luoghi, doue riceue buon trattamento. Ein quanto a' pericoli, non son gia in tanto pazzo, che non sappia, che le persone priuate hanuo la loro vita pendente dal capriccio de' grandi. Mà io affatto disarmato ripposo sicurissimo nella sola coscienza, la quale non puo rimprouerarmi, ch' io habbia adoprata la penna per oltraggiare*

alcuno, ma ben sì, per tramandare religiosamente alla posterità la semplice sembianza del vero, con eguale dispositione, di retrattare le cose scritte, quando restasse io conuinto di falsità. Onde non hauendo la coscienza macchiata da colpa, non ho ne anco il cuore timido di castigo. Oltre che non corrono piu i secoli de' Tiberii, de' Neroni e d' altri Prencipi scelerati, vi è più acerbamente flagellati della propria sinderesi, che dalle penne de' scrittori, quali auguravano col mondo islesso incenerite, acciò della loro mala vita alcuna rimembranza non restasse. Dobbiamo anzi per questo riguardo con tutta l' allegrezza acclamare: hora questi tempi tanto felici sospirati in vano da Tacito e dire: Rara temporum felicitas, vbi sentire, quæ velis, & quæ sentias dicere licet.

GENEROSISSIMO
DOMINO RESPONDENTI

S. P. D.
PRAESES.

Non ingloria pugna est, quæ pro libertate suscipitur, eo majori ardore subeunda, quo funestioribus subiecta esse solet insidiis. Ita enim comparata est humana indoles, vt, quamuis quilibet libertatis ducatur studio, simul tamen Imperium quoddam, ex quodam ambitionis stimulo, appellat in alios, & serui talis speciem sub specie

specie boni , alteri obtrudendi , eis iniicere ,
fatagat. Facile vero animaduertis, Respon-
dens generosissime, me non de his, qui iusto
imperio hominum libidines coercendi, & frena
petulantiae iniiciendi ius habent facultatemque,
sed de illis loqui, qui æstu ambitionis qualiscun-
que libertatem aliorum siue in agendo siue in
loquendo siue in sentiendo suo arbitrio subie-
ctam credunt, & in censuram reuocant; multo-
minus patrocinium libertatis effrenatae gero,
optime conscius, iustis etiam libertatem agen-
di & sentiendi cancellis esse inclusam, quos egre-
di haud debeat. Quamuis vero hi non sine
difficultate determinari queant, non incassum
tamen, qui in hanc palæstram descendunt, la-
borant contenduntque, sed maiori cum gloria
ex hoc certamine discedunt, quo grauiora vi-
dentur subiisse pericula dubiorum. Non er-
rauero, si hanc meditationem ad academi-
cum laborem Tuum, **RESPONDENS**
DILECTISSIME, applicem, & **TIBI**, de liber-
tate suffragiorum in iudiciis scribenti & edif-
ferenti, Tuisque studiis iure meritoque hoc
encomium tribuam, Te libertatem strenue
defendisse, simul tamen limites eidem iustis-
simos dedisse, ne sphaeram suam transilire
posset.

posset. Agnouisti sine dubio in exornando enucleandoque hoc themate difficultates, quas tamen feliciter superasti; scopulos, quos nihilominus euitasti; nodos, quos tandem extricasti conatu admodum laudabili. Sponte a Te meditata & explicata quidem meæ submisisti censuræ, sed, paucis exceptis monitis, quod Tuæ industriæ documentum est, Tibi vindicandum & asserendum esse æquum duxi, ut nihil ulterius supersit, quam ut hisce tuis conatibus egregiis applaudam, Tibique quævis fausta apprecer. Perge, generose respondens, pro innata Tua indole in curriculo, quem auspicato incepisti, & optimo ardore ad hanc duxisti metam, ut patriæ Tuæ ornamentum, patri Venerando solatium, & denique genti Tuæ splendidissimæ decus perpetuum existas permanesque. Dab. d. 6. Mai. 1720.

Böhmer, Justus Henning,

Diss. acad. de libertate suffragiorum in collegiis publicis

Hala 1738

4 Diss. 2303#Beibd.13

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10833144-5

VD18 14859025-001